

בגליון הגרע"א, וכן במאירי בסוגיון הוכיח מצילה י"ג ב' ובהרמ"ך, וכן יעו"י בהגהות הרמ"ך פכ"א הי"א [הנדפס בר"מ פרגנקל], ולהלן יוצא דבר זה בס"ד.

מ"ח) ובפ"ג במש"ו סי' ש"מ סק"ו כתב דדוקא מלח ממשרפות המים, הא מלח גם כאלן ואבנים ממקום שנחלצו היה מעמר ממש וגידו"ק הס, עכ"ד. ומבואר דנוקט דהא דאמר' דלא חשיב גידו"ק, זה רק מלח ממשרפות המים. אבל מלח גם כאלן, דהיינו במקום ששם הוייתו של המלח, או אבנים ממקום שנחלצו, והיינו כחם אבנים שחוצצם ממקום הוייתם, זה מיקרי גידו"ק, ועי' בספר טל אורות הקדמון, דכתב דרנא נמי סובר דענימור לריך גידו"ק, אלא שסובר דכיון דמלח במקומם חשיב גידו"ק, לכן אף מלח ממשרפות המים חייב, דיש במינו בגידו"ק, ואזי סובר דגידו"ק היינו רק דומיא דזרעים שזומחים, והיינו דגם מלח במקומו לא חשיב גידו"ק, וז"ל, אך בפ"ג מבואר דמלח במקומו נחשב גידו"ק, ובתורה"ד סי' כ"ו מלמד דאין טחינה אלא בגידו"ק, יעו"י בשו"ע סי' שכ"א ס"ט ובט"ו סק"ח ובמ"א סק"י, ובתו"ש מקשה הא מבואר לק' ע"ה ב' הא מאן דעבד חביחא חייב משום שבע חטאות, וכתב רש"י דאחת מהם זה טוחן שטוחן הרגבים ושוחקן הדק, והרי קרקע ענמה לא חשיב גידו"ק, וראיה דבשו"ע סי' תרכ"ט מבואר דקרקע פסול לסיכוך, ומבואר הטעם בראשונים משום דלא הוי גידו"ק. וא"כ מבואר דיש טחינה אף שלא בגידו"ק, וז"ל. ויעי' בשמ"א כלל י"ו סק"ב שהביא דבריו, ודבר זה דיש טחינה בעפר, מפורש כן נמי בב"ה ז' ב' דאקשי' והא קעביד חבישה, ועיי"ש ברש"י, ובשו"ת הגרע"א קמא סי' כ', כתב דמלח שהוא כמו עפר, הוי גידו"ק והראיה מהא מאן דעביד חביחא, עיי"ש עוד בדבריו, ובראית החו"ש מסקן, יש לדון דהתם בעינן דומיא דפסולת גורן ויקב, ואין זה ראייה לשבת, וז"ע.

מ"ט) ודג"ה הבאנו מדברי התוס' והר"ן והכ"מ בשם הרמ"ך דעימור הוי רק במקום גידולו וכן פסק בשו"ע סי' ש"מ ס"ט, ועיי"ש בהגר"א דכתב דהמקור הוא מצילה ל"ג ב', ומסיים הגר"א בשם הסמ"ג דעימור הוי כקליה ולכן לריך במקום גידולו, ונבחון דברי הסמ"ג נראה כוננו, דעימור שהיה במשכן היה במקום הקליה שהוא מקום גידולו, עיי"ש. אך בר"מ בפ"ח לא מוזכר כלל זה, ואדרבה משמע בר"מ דאף שלא במקום גידולו חייב, דו"ל בפכ"א הי"א, המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר, לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצירו מלקט ע"י ע"י ואוכל, אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול, שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שאל יבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור, ע"כ, ובהגהות הרמ"ך שם מקשה הרי אף אם יעמר ליכא איסור דאורייתא דהרי אין זה במקום גידולו, עיי"ש. אך להג"ל הר"מ לא ס"ל כלל דינא דמקום גידולו, וז"ע איך יתכן הר"מ הסוגיא דצ"ה, וכמו שהוכיחו הג"ל.

והג"ה ז"ל הר"מ בפ"ח ה"ה, המעמר אוכלין אם לאכילה שיעורו כגורגרת וכו', וזה"ל כתב המקבץ דצילה ועשה ממנו עגול או שנקב חאנים והכנים החבל בהן עד שנתקצצו גוף אחד, הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה. ע"כ. וכ"כ בפכ"א הי"א, המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר, ובשו"ת מהר"ח או"י סי' רי"ד נוקט דשיטת הר"מ דעימור הוי רק אם מדבק החתיכות יחד, ולא סגי שאוספם, וכ"כ המנה"ח במעמר, ולפי"ז מיושנ הסוגיא דצ"ה, דהתם אינו עושה אותם לאגודה אחת, ולכן ליכא דבר חוב מעמר, והא דבמלח מבואר דאילו הוי גידו"ק חייב משום מעמר, כתב שם המהר"ח או"י, דמקצצים המלח ממשרפות המים ודוחקים אותו יחד שנעשה חתיכה אחת, ושמה אפי' בלא דחק רק שמימים הרבה וע"ז נעשה חתיכה אחת שאנו רואים כמה חתיכות במלח קשות עד שצריך לכושן, עכ"ד, וז"ל על ביאור זה, דהא בר"מ בפ"ח ה"ו הנ"ל כתב, דהמקבץ דצילה ועשה ממנה עגול או שנקב חאנים והכנים החבל בהן

מפרשים משום דהוי משאל"ג, אך בשו"ת ר"א בן הר"מ [הוצא בריש שנה"ש] בסוף התשובה מבאר, דה"ל יכול להתחייב משום הייפוי. אבל כיון דמכליתו ללורך אכילה, חשיבות מלאכתו זה כשיעור אכילה, ועיי"ש בשנה"ש מה דמבאר בזה, וה"ל לדברי ר"ת, דאף דחיותו משום ממחק, אבל כיון דמכליתו זה ללורך החלב, חשיבות שיעורו זה כשיעור החלב, שזה כגורגרת.

ויעו"י בחי' חת"ס דכתב, דלר"ת האזי ממחק הוי משאל"ג, ורק לר"י חייב ולא לר"ש, עיי"ש.

מ"ו) באו"ד ונראה דלפי' הקונטרס הלכה כר"י, דהאמר בפ' אע"פ [כחצות ס' א'] אמר רבי מרינוס גונח יונק חלב בשבת, מ"ט מפרק כלל"א הוי ובמקום זכר לא גזרו רבנן, ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס, ואין נראה לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן דמחזי כמפרק. ואע"ג דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי כלל"א ובמקום זכר, [בהא דכתב תוס' דלרש"י ז"ל דהלכתא כר"י, הנה ברש"י להלן ב"ה והמנפס, כתב, אמר גפן בקשת כדרך האומנין, וזמר גפן גידו"ק הוי, ובא"ו מלאכת דש, כתב דרש"י כתב כן משום דסובר דאין דישה אלא בגידו"ק, עיי"ש, וז"ע], ובחי' הרמב"ן לק' קמ"ד ב' יש לומר דבאמת חולב אסור רק מדרבנן, ואף דר"א לק' ז"ה א' מחייב חטאת, אבל רבנן דפליגי התם פליגי נמי בהא. ומביא דכן מבואר בירושלמי [פ"ו ה"ב], וכתב בזה"ל, וכן י"ל שאע"פ שהחולב מדבריהם. כיון דדמי למפרק וכי אורחיה קעביד אסור, ולא הוה חולב אלא שבות כשיעור דהיינו יונק. והכי משמע לישנא דגמ', עכ"ד, ומבואר ברמב"ן בדרך זו דחולב אסור רק מדרבנן, ואפ"ה הריכו כלל"א, משום דשבות כזה דדמי למפרק, וכי אורחיה קעביד אסור, ומבואר ברמב"ן דחכמים נחלקו גם על חולב ומגבן ומחבן, ובחולב מפרש הטעם משום דלא הוי גידו"ק, אבל במגבן ומחבן לא פירש, וז"ע.

ובחי' הרשב"א ימות ס' א' כתב בשם ה"ר שלמה ב"ר אברהם ז"ל, דחולב דחייב משום מפרק, היינו דמפרק דע"מ הוי חולדה דגוזז שהוא מפרק הצמר מן הבהמה, ועי' בשנה"ש דש ס"ק ס"ח שהביא שבע שיטות בחיובא דחולב, עיי"ש, ובעיקר הקושיא דאין דישה אלא בגידו"ק, עי' ברמב"ן לק' ז"ה א' מש"כ בזה.

מ"ז) גמ' והמעמר, אמר רבא האזי מאן דכניף מילחא ממלחא חייב משום מעמר, אביי אמר אין עימור אלא בגידו"ק, כתב רש"י דהיינו שזכר מלח ממשרפות מים. שממשיך לתוכו מים מן הים והחמה שורפתן והן נעשין מלח, ואותו חריץ קרי ליה מילחא, ויש לדייק בדברי הגמ' אמאי נחלקו דוקא בזה"ל, ומלאנו בזה נ"מ לרינא בראשונים ובאחרונים, בצילה ל"א א' תנן מביאין עלים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפי' מן המפוזר, ובתוס' שם ב"ה מן, מקשים תימה הא הוי מעמר דהוא אב מלאכה, וי"ל דלא שייך עמור אלא במקום שגדילים שם כדמוכא בפ' כלל גדול [שבת ע"ג ב'], ותוס' לא ביארו כוננם, ושם ל"ג ב' איחא ח"ר מגב מן החצר ומדליק שכל מה שבתר מוכן הוא, ובלבד שלא יעשה לצורין לצורין, ור"ש מחיר, במאי קא מיפלגי, מר סבר מחזי דקא מכניף למחר וליומא אחרינא ומ"ס קדרתו מוכחא עליו, ובר"ן על הרי"ף [י"ט א' מדפ"ה] כתב מדלא אסרי' אלא משום דמחזי כמאן דמכניס למחר וליומא אחרינא ולא אסרי' ליה משום מעמר, יש להביא ראיה מה שאמר בשם הר"ר יצחק בן רבינו מאיר ז"ל דאין חייב משום מעמר אלא במלקט במקום שגדל שם והכי נמי מוכח בפ' כלל גדול דאמר' האזי מאן דמכניף מלחא ממלחא חייב משום מעמר, אלמא דוקא דכניף ממלחא אבל ממקום אחר לא, עכ"ד. וכנראה וזה נמי כונן התוס' הנ"ל, וכיסוד זה כתב ו' הכ"מ בשם הרמ"ך בפ"ח ה"ו והוכיח כן מצילה י"ג ב', ועיי"ש

עד שנתקצו גוף אחד, הרי זה חולדת מעמר וחייב וכו', ע"כ, הרי זה חשיב רק חולדה, ובפשוטו הטעם, דמעמר היינו קיצוץ ואסיפת פירות, ומחדש הר"מ דגם אחר שכבר אסף הפירות, אם מדבק יחד ג"כ חייב, וא"כ מבואר דאדרבה דא"ל דיבוק, וצריך לומר לשיטתם דכונה הר"מ היא, דהאז של מעמר זה לאסוף ולחבר יחד, והחולדה היא אף במחבר בלחוד, אבל מאסף לחוד לא חשיב מעמר.

(נ) ואיכא דרך ממונעת באחרונים, כפמ"ג בא"א סי' ש"מ ס"ק י"ז, בגר"ז סי' ש"מ סעי' ט"ו, ונבאג"ט מעמר סק"ז אות ט"ו מביא דברי הגר"ז, וחולק, עיי"ש, בא"א כלל י"ג ס"ג ונשמ"א, ובמ"ז מביא דברי החי"א בסי' ש"מ ס"ק ל"ח, וכתב דכ"כ במעשה רוקת, דאיכא חילוק, דבמעמר במקום גידולו חייב אף בלא דיבוק וחיתור, אבל ע"י חיתור ודיבוק חייב אף שלא במקום גידולו, עיי"ש בדבריהם.

(ג) ובתוריד כתב, בזה"ל, ואי קשיא א"כ נתפזרו לו פירות בחצרו או בשדה וליקטן יתחייב משום מעמר, חשונה, אין מעמר אלא בשעת חליטתו מן הקרקע שזה הוא חללת ליקוטו, אבל פירות שנלקטו כבר ועכשיו נתפזרו אין זה מעמר, עכ"ד. ונבאג"ט מעמר סק"ז אות ח' מבאר, דכיון דאין עימור אלא בגידו"ק, כל שנעמר כבר פעם אחת נתנתק שייכותו לקרקע ופטור, שאין עימור אלא בגידו"ק, עיי"ש בדבריו בארוכה, ובמנחת מעמר סק"ג מסתפק ל"ד של הפמ"ג דבשאר מלאכות שבת חוץ מהוצאה, א"ל שהחלי השיעור הראשון יהיה קיים בשעה שגומר השיעור, איך הדין במעמר, דהיינו כגון שדיבק ח"ג דבילה ואח"כ הפרידס וחזר ודיבקס, אם חייב כיון דעימור כגורגרת והוא ליה כמו אכילה דאם אכל ח"ז והקיא וחזר ואכלו חייב כידוע, או אפשר שם עכ"פ הנחת גרון איכא בכזית [עיי' ר"מ פ"ד ממאכ"א ה"ג], אבל גבי שיעורי שבת דהחורה אמרה שיעור דזה הוי דבר חשוב, א"כ כיון דאינו כגורגרת לא שייך חיוב אף דכפל הח"ש שחי פעמים וכו', וכהנ"ל הזה נראה ברור דאינו חייב בכזה"ג דכופל ח"ש דאינו דומה לאכילה דהתם איכא הנחת גרון, עכ"ד, ומבואר דנוקט בפשיטות דיש עימור אחר עימור, ודלא כהפוס' רי"ד, ועוד מבואר במנחת דאם יעמר ח"ג במקום אחד, ועוד ח"ג במקום אחר חייב ככלל מלאכות שבת שמאטרפס עכ"פ כשהחלי הראשון קיים, ועיי' באג"ט מעמר סק"ח דנוקט לא כן, עיי"ש טעמו.

(ז) ובהא דנענין במעמר שיעור גורגרת, עיי' באג"ט מעמר ס"ה דכתב, יראה לי שהשיעור הזה הוא בכל הדברים שעכשיו מונחים יחד, ואפי' אם אסף איזה שבליים למקום אחד שכבר מונה שם שבליים מאטרפין המונחים מכבר להשלים השיעור אף שלא עשה בהם שום מעשה, ובסק"ז מכריח כן דא"ל הרי כשמעמר קצת קצת בחללה שמביא הראשון לא עימר כלום וטלטול בעלמא הוא, ולא מתחיל העימור עד שעימר השני ולמה יתחייב על הראשון, אלא ודאי בשעה שעימר השני אל הראשון חייב גם על הראשון, וז"ל, ולכאורה לפי"ד, אם היה מונח מכבר, פרי שהוא פחות מגורגרת, והוסיף לו פרי שצידד הושלם לגורגרת, הרי הוא חייב משום מעמר, דהרי נעשה עימור בגורגרת, ולפי"ו יל"ע עוד, דאם כבר היה כגורגרת או יותר, ועמה מוסיף כ"ש, שיתחייב דכיון דע"י שמוסיף אמרי' דהעימור נעשה בהכל, א"כ יולא דע"י שמוסיף קצת הוי כמעמר הכל, ויתחייב גם על כ"ש, וא"כ אם כבר איכא גורגרת על כל משהו שמוסיף צריך להתחייב, וכן במדבק דבילה, כל מה שמוסיף לדיבוק אפי' כ"ש אם כבר יש כגורגרת חייב, וכו'.

(ג) אבי אמר אין עימור אלא בגידו"ק, ולק' ע"ה א' איכא פלוגתא גבי דישה, דרבנן סברי אין דישה אלא בגידו"ק ור"י סבר דיש דישה אף שלא בגידו"ק, ולכאורה טעם הפלוגתא שזה בתרומה, וא"כ אבי ורבא נחלקו בפלוגתא ר"י ורבנן, ובמ"א סי' ש"מ סק"ט ט"ו כתב דע"כ צריך לגרום כסוגין רבה ולא רבה

דהרי רבא גופיה קאמר לק' ע"ה א' אין דישה אלא בגידו"ק ומהכ"ח נחלק בין דישה לעימור דכולהו ילפי' ממשכן, וז"ל, ומלאנו בה בראשונים סברות הפוכות לכאורה, דהא תוס' בד"ה מפרק כתבו דל"ל דלפי' הקונטרס הלכתא כר"י דיש דישה שלא בגידו"ק, וא"כ יל"ע מה נחלקו רבה ואביי הכא בעימור, הא כיון דבדישה קי"ל כר"י דא"ל בגידו"ק, א"כ ה"ה עימור לכאורה, ומשמע דלפי' אי פסקינן דבדישה א"ל בגידו"ק אבל בעימור אפשר דצריך בגידו"ק, ועיי' בהגהות הגר"מ ז"ל מש"כ בזה. ומאידך עיי' במאירי דכתב דהלכתא דיש עימור שלא בגידו"ק ואע"פ שדישה פסקנו שאין דישה אלא בגידו"ק, דישה לחוד ועימור לחוד, ומ"מ גדולי המחברים פסקו שאין עימור אלא בגידו"ק ופטור אבל אסור, עכ"ד, ומבואר בדבריו סברא הפוכה מתוס', וכן מוכח באו"ז כהמאירי, דנמעמר פסק דיש עימור אף שלא בגידו"ק, ומתפלג על הר"מ שפסק דבעימור צריך בגידו"ק, ובמלאכת דש דן לגבי דישה אי צריך בגידו"ק, ולנכסוף מכריע דצריך בגידו"ק, ובע"כ כהמאירי דאף דאין דישה אלא בגידו"ק, אבל עימור א"ל בגידו"ק, ועיי' בזה באג"ט מעמר סק"ז אות י"א. (ד) ובתורה"ד סי' כ"ז מלמד לומר דאין טחינה אלא בגידו"ק. יעוי' בשו"ע סי' שכ"א ס"ט ובט"ז ומ"א ובבבבגר"א, ובשו"מ הגרע"א קמא סי' כ', כתב דכמו כן נמי אין זורה אלא בגידו"ק עיי"ש, ולדברי הגרע"א לכאורה צריך להיות דגם צורר הוי רק בגידו"ק דמ"ש זורה מבוצר. אך איכא כמה ראיות דצורר הוי אף שלא בגידו"ק, חדא כהה"ד סי' נ"ז כתב דבצוררת דגים איכא חיוב חטאת, ודגים לא הוי גידו"ק כמפורש לק' ע"ה א', ועוד דצורר פ"ח הי"ד כתב, המשמר יין או שמן או מים וכן שאר המשקין במשמרת שלהן חייב וכו', ומפורש דאף במים איכא חיוב צורר, ובשו"מ הגרע"א שם נוקט דלגבי זורה, מים לא חשיב גידו"ק, וא"כ מפורש בר"מ דגם בצורר שאינו גידו"ק איכא צורר, וכן הוכיח באג"ט צורר ס"ק כ"א אות א', ועוד ראיה מהא דמחבן חייב משום צורר, ולשיטתו הראשונים דבהמה לא חשיב גידו"ק בע"כ דצורר הוי אף שלא בגידו"ק, ועיי' עוד להלן, ובחזו"א סוף סי' נ"ז מפרש דברי התה"ד גבי טחינה באו"א, עיי"ש, ועיי' במחמדת ישראל ח"ב סי' כ"א דמאריך אי צורר צריך בגידו"ק, ויעוי' במנחת יצחק ח"א סי' ע"ה, ולגבי מלאכת לש אי צריך בגידו"ק, יעוי' באג"ט בצמח מקומות דנפשוטו נוקט דצריך בגידו"ק, עיי"ש. ויעוי' בשמ"א כלל י"ז סק"ז דנותן כללים בדינא דגידו"ק.

(ה) ג' היינו זורה היינו צורר היינו מרקד, כתב רש"י דהלא כולן מלאכה אחת הן דמפריש אוכל מן הפסולת, ברמ"א סוף סי' ש"ט כתב, הרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה, [מהרי"ל בשם א"ז וירושלמי פ' כלל גדול], ובשו"מ הגרע"א קמא סי' כ', דן לומר דהא דהרי"ף והר"מ והסמ"ג והרא"ש והטור לא הביאו זה, משום דמוכח בצנלי שחולק, דהרי אקשינן היינו זורה היינו צורר היינו מרקד, ומפורש א"כ דעיקר מלאכת זורה הוי כעין צורר דהרוח הולך ומפריד פסולת מהאוכל, אבל היכא דאינו מצורר זה מזה רק דמחלקו לחלקים דקים לאו ככלל זורה הוא, וה"ג משמע כן ממה דאמרי' ספ"ו דצ"ק ס' א', ולהוי כזורה ורוח מסייעתו, משמע דאם היה עושה כן צידו היה חייב, מש"ה חייב ג"כ ע"י סיועת הרוח והיינו כזורה ממש פסולת מהאוכל דאם עושה כן צידו חייב משום צורר, אבל בדינא דהירושלמי הנ"ל, הרי אם צידו מחלק המים לטיפות דקות מה שעושה עתה, לא היה חייב, לכן לא נחייבו ג"כ ע"י סיועת הרוח יותר מאלו היה עושה בעצמו, וכן עיי' בגמ"א כלל ט"ו דג"כ כתב, דמהא דבצנלי אמרי' היינו זורה היינו צורר היינו מרקד, בע"כ דזורה הוי רק בהפרדת פסולת מאוכל, ולא מה שהרוח מחלקת לחלקים, וכתב דבאמת בירושלמי איכא, הצורר והמשמר והמרקד כולהו משום מעביר פסולת כל אחד ואחד חייב בפני"ע, עכ"ל. ובמפרש שם מגיה במקום משמר זורה, ונשמ"א כתב דאדרבה, להירושלמי לשיטתו אי אפשר לגרום זורה, עיי"ש בדבריו,

ו"ע, ובהא דאבי מחרן שכן עני אוכל פחו בלא כתיבה, ברש"י מבואר דהוי רק סיבה דלא חנן לה, אבל באמת אי עביד לה צהדי דש חייב שמים, וכן מבואר במהר"ם, וכן ע"י ברמב"ן, ובמ"י הגרע"א מקשה דלפי זה תקשי להיפוך, דאין דרש רבי אלה הדברים דל"ט מלאכות היוין, הא באמת היו ארבעים, וכמו דמסתימת הפוסקים ומכללם הר"ם שהביא דורה ומרקד ובורר אף דמנו להדדי חייב על כל אחד בפני"ע, ולא הביא כן בדש וכו', ההכרח דפירשו דהא דאמר אבי שכן עני אוכל, היינו דמסתברא דליכא בזה מלאכה, כיון דאינה תשובה, ואינו חייב אלא משום דש, וכן נראה דעת חוס', וא"ש.

יער'י בתוס' צ"ה י"ג ב' בד"ה ואם קלף וכו', ובמ"א ס' ש"ט סק"ת, ובגליון הגרע"א שם, ונודפס בסוגין בחידושים, ובציא"ה"ל סוף ס' ש"א, ויל"ע בדברי הציא"ה"ל, ועוד ז"ע.

שמעתא דבור

(ב) ג'מ' ת"ר היו לפניו מיני אוכלין צורר ואוכל צורר ומניח ולא יצורר ואם יצורר חייב חטאת, כתב רש"י דל"ג שני, ובתוס' כתבו דגרסי' שני מיני אוכלין וכן פ' ר"ח דנאכל מתוך אוכל שייכא צריה שצורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרואה לאכול, דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול, וכן משמע בירושלמי וכו', ולהלן בסוגיא איתא, היו לפניו שני מיני אוכלין וצורר ואכל וצורר והניח רב אשי מחני פטור רבי ירמיה מדיפתי מחני חייב וכו', ולכאורה לרש"י גם הכא ז"ל דלא גרסי' שני מיני, ובראש יוסף כתב לבאר זה הענין, דבאמת יש להסתפק בעיקר דינא דצריה שני מינים, דבלשון התוס' משמע דאותו שחפץ לאכול הוא אוכל ואותו שאינו חפץ לאכול הוא פסולת, ולפי"ז צריך להיות דאם עתה אין בדעתו לאכול כלל, אלא צורר בשחרית על סעודת מנחה, קטנים מגדולים שני מינים, ויאכלו במנחה, המין הגדול הוא והמין הקטן בני ביתו. [ע"י לק' אות כ"ו מש"כ לדייק בדברי הראש יוסף], לכאורה לית כאן צורר דהי פסולת והי אוכל, ומרובהו אוכלא נינהו וש"ר, אך בר"מ בפ"מ ה"ג ובשו"ע ס' ש"ט ס"ג הלשון הוא, ב' מיני אוכלין צורר ומניח לאכול מיד, ואם יצורר והניח לבו ביום חייב, הרי דכה"ג חייב, ומשום דצרי דב' מיני אוכלין אוכל מאוכל נמי הוא צריה, ומש"ה לא התנו דוקא אותו שרואה לאכול עתה יצרי לא שאין רואה עתה, אבל הרמ"א שמוסף בס"ג, השני כדי, היינו דסובר דשני מינים אותו שאינו חפץ לאכול הוא כפסולת ולכן צריך לטול דוקא אותו שחפץ לאכול ולא להיפוך דהוי כפסולת מאוכל, ולפי"ז צריך להיות שאם מניח שניהם לאח"י מותר. ולפי"ז כתב הראש יוסף, ד"ל דרך בתלמוד הברייתא לא גרס רש"י שני מיני אוכלים, כיון דמייירי אף בגוונא דצורר להניח שניהם לאח"י, ובה סובר רש"י דב' מינים אינו חייב, אך בהמשך הגמ' דמייירי דצורר אחד לאכול והשני לאח"י, בזה אפשר לגרוס שני מינים, כיון דזה שרואה לאכול עתה חשוב אוכל, וזה שאינו רואה לאכול חשיב פסולת, והוי בצריה פסולת מאוכל, וז"ל, וכן יעוי' במש"י ס"ב ב' וי"ב שדן צה"י ענינא דשני מיני אוכלים לאח"י, עיי"ש. ועי' בציא"ה"ל ס"א בד"ה וצורר, וס"ג בד"ה היו לפניו, דמכריע דשניהם לאח"י הוי צריה אף בשני מינים, עיי"ש.

(ג) ובציא"ה כמה נ"מ בין צריה אוכל ופסולת לצריה שני מינים, דיש להסתפק בעיקר גדר דין צריה שני מינים, דבלשון התוס' מבואר דהוי כאוכל ופסולת, דאותו שחפץ לאכול הוא אוכל, ואותו שאינו חפץ הוא פסולת, והיינו דלגבי אכילה זו שרואה עתה לאכול, הוי חדא אוכל וחדא פסולת, או ד"ל דע"כ ההפך דהמין ממין זהו האיסור. ולא משום שחד הוי פסולת, ואיכא בזה כמה נ"מ. חדא, דיעוי' בב"י ריש ס' ש"ט דכתב לדייק מדברי הר"מ דאיכא חילוק בשיעור דלאח"י בין אוכל מפסולת לשני מיני אוכלים,

וכ"כ באג"ט וורה סק"א אות ד' בהג"ה, [ומה דמקשה שם הנשמ"א דמים אין צמינו לזרות וכמו צדיה דכל שאין צמינו נילור פטור, באג"ט ס' קפ"ט ובליקוטים ז"ג, ביאר דרק צדיה איכא הא כלל, עיי"ש הביאור בזה].

(ד) והגרע"א דן שם עוד, דכמו דאין דישה אלא בגידו"ק, וכן עימור, וכן בזה"ד ס' י"ו כתב דכן אין טחינה שלא בגידו"ק, [ולק' בסוגיא דטומן יצואר בס"ד דברי התה"ד], כן י"ל דה"נ אין וורה אלא בגידו"ק, דמהכ"מ לחלק בזה, וא"כ מה דמבואר בירושלמי דהרוקק לרוח חייב משום וורה, או דזה קאי לר"י דמחייב בדישה שלא בגידו"ק, וה"נ וורה. או דמוכח כשיטת הר"מ דאדם ובהמה הוי גידו"ק, וה"נ הרוקק שגא מהאדם הוי גידו"ק ומחייב משום וורה, והא דהרמ"א פוסק דברי הירושלמי, אף דההלכה דאין דישה שלא בגידו"ק. משום דחושש לדעת הר"מ דאדם ובהמה הוי גידו"ק, ומה דמותר לחתוך בשר דק דק היינו בצירוף אינך שיטות דבאכולים ל"ש טחינה היכא דיכול לאכלו בלא"ה כמ"ש התה"ד להקל בצירוף סבא זו. ואוסר מה"ט לחתוך בשר מי דק דק לפני עופות כיון דלא חזי למיכל כך י"ל דהוי טומא, ולפי"ז כתב הגרע"א דרק צרוק צריך לחשוש לורה אבל השופך מים לרוח, דמים לא חשיבי גידו"ק ודאי דאינו חייב משום וורה.

וי"ל"ע בזה דפשיטא ליה להגרע"א דאין וורה אלא בגידו"ק. דהרי לכאורה וורה וצורר הוי מעין מלאכה אחת, וכדאקשינן היינו וורה היינו צורר וכו', וא"כ לדבריו צריך להיות דכמו דורה הוי רק בגידו"ק, גם צורר הוי רק בגידו"ק, אך הא איכא כמה ראיות דצורר חייב אפי' שלא בגידו"ק, וכדלעיל אות נ"ד וא"כ ז"ע אין פשיטא ליה להגרע"א דורה צריך גידו"ק, דמ"ש וורה מצורר, ואולי י"ל דהגרע"א כתב זאת רק לצד דנקטינן בהירושלמי דורה אינו דומה לצורר, דצורר היינו צריה הפסולת מהאוכל וורה היינו פירוד חלקים, ובה י"ל דורה הוי כמלאכה דישה ועימור וטחינה דלצריך גידו"ק, משא"כ צורר דזה מלאכה של צריה הפסולת א"כ בזה גידו"ק, וז"ע.

(ו) ועוד כתב שם הגרע"א, וז"ל, גם צנ"ד אם צענין דלא הוי פס"ר צודאי מותר דהא הוא אינו מחכוין, ואף בפס"ר לדעת הערוך דפס"ר דלא ניחא ליה אפי' מדרבנן מותר, ה"נ צנ"ד לא ניח"ל דמה לו בכך דיתחלק ע"י הרוח, וגם להתוס' החולקים הא הוי רק דרבנן [והירושלמי דנקיט חייב חטאת, ז"ל דקאי לר"י דמלאכה שאזל"ג וכן פס"ר דלא ניחא ליה הוי דאורייתא וכו'] אבל לדידן הוי רק דרבנן וכו', עכ"ד. וכונת הגרע"א דסתם וורה מיקרי צנ"ד כיון דמנפה את הפסולת מהאוכל, אבל רוקק לרוח דלית ליה בזה תועלת הוי אזל"ג, ובמגן אבות כתב דלדברי הבע"מ בפ' האורג, דורה וצורר חייב אף דהוי משאזל"ג, עיי"ש. א"כ גם רוקק לרוח אף דהוי משאזל"ג חייב, וכן ע"י באבי עזרי חמישה"ה פ"ח ה"א, ובאבי עזרי שם כתב לבאר דליכא סמיחא בין הבצלי לירושלמי בגדר מלאכת וורה, דה"נ האב של זה, הוי צריה פסולת מהאוכל, אך כיון דצורה איכא תרי דברים, גם שמפרר החלקים ע"י הרוח, וגם שמצבר ע"י הרוח את הפסולת מהאוכל, לכן צריה חלקים בלחוד הוי תולדה דורה, וניחא לפי"ז דורה וצורר הוי מלאכה אחת, אבל רוקק לרוח הוי תולדה דורה, ז"ל. וכן יעוי' בשנה"ש וורה את ע"ו. אך דל"ע דכמו כן נימא בשאר מלאכות, כגון צקולר, דנימא דהאב זה חשיבת דבר ממקום גידולו, ותולדה זה חשיבת כל דבר אפי' חלוש, וכה"ג בשאר מלאכות, וז"ע, וכן עיי"ש בשנה"ש.

דף ע"ד ע"א

(א) ג'מ' וליחשנ נמי כותש, ברש"י מבואר דמלאכה זו דמיא לרש, וברמב"ן מבואר דמיא לצורר, ועי' בלשון הריטב"א החד'

דבאכול מפסולת כל שאינו לאלתר חייב, משא"כ בשני מיני אוכלים אחר שגמר סעודתו של שחרית יכול לזרור לסעודה של צה"ב, ובצ"ע בס"ג העמיק לשון הר"מ, ובציא"ה"ל בד"ה שציר, מביא מהאחרונים דכתבו דכונתו להכריע כמו שדייק בב"מ מהר"מ, עיי"ש. והציאור בחילוק זה הוא, דצריכת אוכל מפסולת כיון דבזה האוכל ניתקן, בזה רק אי עבד לה לאלתר דהוי גורף אכילה ממש זה מצטל מזה שם צריכה, משא"כ צ"י מיניס דלא הוי פסולת, בזה חשיבות הצריכה זה ע"י שמפריד המיניס לאח"י, דע"י זה נחשב הדבר לצריכה, ולכן כל שגמר סעודתו ומכין לסעודה הנאה, אף דזה כמה שעות לא חשיב זה לצריכה.

ובפ"מ ג' צ"א סק"א כתב יש להסתפק, אם צירר אם אסור צאתו שבת, וי"ל דאסור דנהנה ממלאכת שבת בצורר אוכל מפסולת דא"ל לאכול כך אצל צ"י מיני אוכלים דאפשר לאכול כך, צ"ע, וכו'. עכ"ד. וספק זה אינו תלוי בנידון הנ"ל, דבזה הסברה היא דצ"י מיני אוכלים אין זה מיקון בעצם, אלא דעתה הוא אינו רוצה לאכול את שניהם, ולכן י"ל דזה לא נאסר מדין מעשה שבת, משא"כ צאול מפסולת, דהאכול ניתקן בכך בזה איכא הנאה ממלאכת שבת.

ד' ועוד נ"מ, דהנה צאול מפסולת קי"ל דמותר לזרור אוכל מפסולת ביד לאלתר, אצל את הפסולת אסור לזרור, ובצ"י מיני אוכלים, בציא"ה"ל בס"ג בד"ה ומיני השני כדי, מביא מהמאמ"ר שמיא בשם הר"ר דוד עראמה בפירושו להר"מ שכתב, דבשני מיני אוכלים אע"פ שלא אכל מה שצירר אלא מה שהיה צורר בידו הניחו לז' ביום או למחרת ואכל המין הנשאר שרי דלא אסרי זה אלא בצורר פסולת גמור מתוך אוכל, משא"כ הכא דהוי צ"י מיני אוכלים וכל שצורר כדי לאכול לאלתר שרי, עכ"ל המאמ"ר, וכ"כ גם בספר מגלת ספר לדעת הר"מ. וכתב הציא"ה"ל בשם הסמ"ג דכונת הרמ"א שמוסיף דמיני השני כדי לאכול מיד. דבא לומר דגם צ"י מיני אוכלים צריך להוציא דדוקא את האוכל ולא את מה שאינו רוצה לאכול, דחשיב כפסולת לגבי אכילה זו. ויידון זה שי"ך לספק הנ"ל, וצ"ע עוד.

ה' ועוד נ"מ, הציא"ה"ל בס"ג בד"ה לאכול מיד, מביא דבספר ישועות יעקב הקשה בעיקר מלאכת צורר, אפי' צורר פסולת מתוך אוכל אמאי חייב הא הוי משאל"ג. [וכבר עמדו בזה הראשונים בפ' האורג], ומיך דענין מלאכת צורר הוא שהפסולת אינו ראוי לאכילה וגם האוכל אינו ראוי כ"כ לאכילה עם הפסולת שבתו, גלל כן הוא מפריד הפסולת מן האוכל וזהו מלאכה הצריכה לגוף האוכל דמשוי ליה אוכל גמור, ולפ"י דוקא פסולת מתוך אוכל דאין ראוי לאכילה כלל מתחלה ומשוי ליה אוכל ע"י הצריכה הזאת, אצל בשני מיני אוכלין כשמפריד האוכל השני מתחת שאינו רוצה לאכול חסוד משאל"ג כיון דאוכל זה שרצה לאכול כעת ראוי לאכילה אף אם לא נפרד האוכל השני ופרידתו הוא רק מחמת שכעת אין נפשו משקה בו הוי משאל"ג, עכ"ל הישוע". ומבואר בדבריו דחלוק גדר הצריכה צאול מפסולת מצריכה שני מיניס, ובציא"ה"ל דן, דגם בשני מיניס המעורבים מתיפה כל מין ע"י צריכת חבירו ממנו וע"כ מיקרי גל"ג גם בצריכת שני מיניס.

ועוד נ"מ, בציא"ה"ל הנ"ל דן לומר דבמסלק דבר העליון כדי להגיע לתחתון לא חשיב צורר, ולענין פסולת מתוך אוכל שאני שמתיפה האוכל ע"י צריכתו משא"כ בזה שאינו מתיפה המין שלמטה עיי"ו ורק משום עצם הצריכה שצורר כל מין מחבירו, ובזה כל שמסלק העליון בשביל להגיע לתחתון אין זה חשיב צריכה, עיי"ש בדבריו עוד.

ועוד נ"מ, בסמ"י מבואר, מסננת שנתן זה חרדל לסננו מותר ליתן זה צינא אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלטון נשאר למעלה, וההיתר בזה במ"א ס"ק ט"ז ביאר משום דבמין אחד אין צריכה וחלטון וחלמון הוי מין אחד, [ועוד יבואר בזה להלן בס"ד], אף הע"י בס"ק י"ב מפרש דהטעם שמוחר משום דכיון דמצרר החלמון מהחלטון רק בשביל מראה, לא חשיב צריכה. ובמשי"ו כתב, דמיהו אוכל מפסולת אף שאין רוצה לאכול פשיטא דהוי

צורר, והציאור הוא, דבאכול מפסולת כיון דמוציא הפסולת או האוכל, הרי האוכל ניתקן בכך, ולא מהני מה שכוונתו רק בשביל מראה, דכיון דרוצה להפריד זה מזה הרי צורר ומיקן את האוכל, משא"כ בשני מיניס דאין זה מיקון בעצם אלא דברצונו לאכול רק מין אחד ולהוציאו מהמין השני שמעורב בו, בזה רק אם כונתו בשביל מיקון האוכל זה משוי ליה צריכה, אצל אם כונתו רק בשביל מראה לחוד אין כאן הפרדת שני מיניס לצריכה, ועיי' בציא"ה"ל ריש ס"ג בד"ה היו לפניו.

ו' ואיכא עוד נ"מ צין צריכת אוכל מפסולת לצריכת שני מיניס, [ואין זה שי"ך לספק הנ"ל], דבס"י מבואר, יין או מים שהם צלולים מותר לסנן במשמרת, הג"ה ואע"פ שיש בו קסמין דקין הואיל וראוין לשמות בלא"ה, וכתב המ"ב דמעיקר הדין כל שראוי כן לרוב בני אדם סגי, ויש מחמירין דדוקא כשכולם יכולין לשותתו כך, ואין מסנן אלא כדי שיהיו צלולים ביותר, ויש לדון צ"י מיני אוכלין האם איכא ג"כ האי החירא, כגון צלטל שמעורב מכמה מיני ירקות וגם צלל, ורק העולם אוכלים זאת יחד, והוא רוצה להוציא הצלל, האם מותר כנ"ל, או ד"ל דשני מיניס שאני, דבאכול מפסולת כיון דרוב העולם אוכלים יחד עם הפסולת לא חשיב הוצאת הפסולת מיקון באוכל, משא"כ בשני מיניס, מה שרוב צ"א אוכלים גם את הצלל, אין זה משום דהצלל נטפל לאוכל ולא נחשב, אלא אדרבה רוצים לאכול גם עם צלל, וא"כ בזה הכל תלוי לפי האוכל, דמי שרוצה לאכולו אכלו הוי אוכל, ומי שאינו רוצה לאכולו, אכלו הוי בצריכת שני מיניס, ועוד סברה י"ל דקיסמים שאינם חשובים הרי הם טפלים לאוכל ולכן לא חשיב צריכה, משא"כ בשני מיניס דכל מין חשוב לעצמו אינו נטפל למין השני, וכשמפרידו נחשב לצריכת שני מיניס.

ז' גמ' מאי קאמר אמר עולא ה"ק צורר ואוכל לז' ביום וצורר ומיני לז' ביום ולמחר לא יצורר ואם צירר חייב חטאת מתקין לה רב חסדא וכי מותר לאפות לז' ביום וכי מותר לזבל לז' ביום אלא אמר ר"ח צורר ואוכל פחות מכשיעור צורר ומיני פחות מכשיעור וכשיעור לא יצורר ואם צירר חייב חטאת מתקין לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור, כתב רש"י נהי דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דהא קי"ל ח"ש אסור מה"מ בפ"ב דיומא ע"ד א' והיכי קתני צורר לכתחילה. מבואר ברש"י שסובר דח"ש אסור מה"מ אף באיסור שבת, ולא דוקא במאכלות אסורות. ועיי' צחכ"ס סי' פ"ו דנוקט דזה רק במאכל"א דאית בזה קרא דכל חלב ביומא שם, אצל בשאר איסורי תורה ליכא איסור דח"ש, וצ"ע"י מבואר לא כן, ועיי' במל"מ פ"ח משנת ה"א ובמגיה שם, ועיי' בהגהות מהר"ם בענין זה, ועיי' בריטב"א החד' כאן שמיא דברי רש"י וכתב ומיהו צמעייר פחות פחות מארבע אמות ליכא אלא איסורא דרבנן כדמוכח בכל דוכתא, דבזה ליכא שום עקירת חפץ ממקומו, עכ"ד, ועיי' בריס מכילתין מש"כ צין לענין ח"ש באיסורי שבת, צין לענין פחות מד"א.

ח' ובה"א דר"ח מתוך דפחות מכשיעור מותר ולא חש לקושיית רב יוסף דכי מותר לאפות פחות מכשיעור, כתב חוס' דס"ד דפחות מכשיעור הוי דרך אכילה, וצ"ע"י בס"ג כח בזה"ל, פי' מסבירא קסבר רבא [כך גירסת הרמב"ן] שאין בצורר פחות מכשיעור חיוב כאופה פחות מכשיעור שאין דרך צריכה בכך אלא כאוכל ומאכל פסולת בחתיכה שהוא אוכל ומפריש פסולת מתוך אוכל הוא שמוחר, וכ"כ הר"ן בחידושים, ובציאור הדברים איכא פלוגתא באתרוניס, הציא"ה"ל בס"י ש"ט ס"ד בד"ה הצורר פסולת, כתב ויש להסתפק, אם שם צורר מונח דוקא כשצורר מקודם ומכין לאכול לאלתר, אצל אם צעת האכילה גופא שאוחז בידו ורוצה לאכול מוציא הפסולת ומשליכו לא שי"ך צורר אף שעושה דבר זה קודם האכילה דזהו דרך מאכל או דילמא לא שגא אלא צריך להשליכו אחר שיאכל דוקא או שישליך מן האוכל עמו, ומאמאי צרכי"י שכתב שנחלקו בדבר זה מהר"י אבולעפיא ומהר"י ט' צהלון, שהמרי"א מיקל ומהר"י"ץ אוקר, וכתב

(צ) ג'מ' אלא אמר רב המנונא צורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת וכו' פסולת מתוך אוכל לא יצורר ואם צורר חייב חטאת, כתב רש"י דאוכל מתוך פסולת לאו דרך צרייה היא, וכן מפרש תוס', ומקשה תוס' מהא דאמר"י בריש תולין מה דרכו של צורר, צורר אוכל מתוך פסולת, ומתוך הפסולת מה דרכו של האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך צרייה, דהתם במשמר איירי וכו' ע"כ. וזה מוצא שפיר לשיטת התוס' דזה תלוי בדרך צרייה וכו', אך הרמב"ן כתב ע"ז דלא מסתברא דגבי שבת לעולם אסור לצורר פסולת ולהניח אוכל, ואע"ג דתרווייהו דרך צורר נינהו בשבת בהתירא ערמינן באיסורא לא ערמינן, ומאן דטרח באיסורא וצירר הפסולת הו"ל כצורר לאוצר שהרי אין דעתו לאכול מה שצירר ולפיכך חייב, ע"כ, וכן בר"ן שעל הרי"ף הביא דברי התוס' וכתב ע"ז ולא מחזור, ולשיטת תוס' דבפסולת מרובה הוי אוכל מתוך פסולת דרך צרייה, יל"ע האם זה מועיל נמי להחיר לצורר הפסולת מהאוכל, או דזה רק סברא לאסור צריית האוכל דזה דרך צרייה, ולא להחיר לצורר הפסולת, ובהגהות אשר"י כתב להדיא דבפסולת מרובה מותר לצורר הפסולת עיי"ש, ועי' בפסקי תוס' אות רפ"ג וז"ל צרייה הוי פסולת מתוך אוכל או אוכל מתוך פסולת כשהפסולת מרובה, ומשמע קצת מדבריו דפסולת מאוכל בכל אופן חשיב צורר, וז"ע, וכן יל"ע לשיטת התוס' איך הדין באוכל מרובה דזה צורר האוכל מהפסולת, דמה יעשה כשיגיע ממחנה והלאה, די"ל דכיון שחלת הצרייה היתה בהיתר מותר לו לגמור על דרך זה, וז"ע.

ולענין הלכה, הביאנו"ל בריש סי' שיי"ט כתב דאין הלכה כתוס' ואיכא לזה ראיה ג"כ מדברי הרמ"א בס"ד שם, ע"כ. אך בחי"א וכן בספרו זכרו תו"מ כתב דלר"ך לחשוש לתוס', וע"כ לדבריו בפסולת מרובה על האוכל ליכא שום תקנה לאוכלו, כיון דרוב הראשונים סביר דאסור ליעול את הפסולת ווליה"ל אולי גם לתוס' כן, ולשיטת התוס' אסור ליעול את האוכל, ויעו"י בעור סי' שיי"ט שסובר דבדאורייתא אין ג"מ ומותר ליעול אף פסולת מאוכל, ורק דמיעוט בעירחא עדיף, ולר"ך לקחת את הדבר המועט, וזו שיטה יחידאה כמבואר בפוסקים].

(ג) והנה להלן בסוגיא איתא, חזקיה אמר הצורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן חייב, לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור שאני תורמוסים דשלקי ליה שבעא זימני ואי לא שקלי ליה מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי. יל"ע לשיטת התוס' דהעיקר תלוי ברוב, דבכל תערובת אסור ליעול את המועט רק את המרובה, א"כ אין קובע כלל שם אוכל או פסולת, וא"כ מה הני"מ בתורמוסים אי מיקרו אוכל או פסולת, הא העיקר תלוי ברוב, ובשלמא למה שדייקנו מפסקי תוס' דגם אם הפסולת רוב אסור ליעול הפסולת דניחא, די"ל דהאוכל היה רוב, ומעיקר הדין צריך להיות דצרייה הרוב שהיא האוכל מותרת, ולכן אקשינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ומר"י דתורמוסים כיון דאי לא שקלי ליה מסרח לכן האוכל נחשב כפסולת, ופסולת מתוך אוכל לעולם אסור, אך להמציא בהגהות אשר"י ז"ע.

וי"ש ליישב, דהס"ד היא דצריית התורמוסים מועלת להם ענאם, והיינו דרק את התורמוסים אוכלים והנשאר הוי פסולת, וכיון דמיידי התורמוסים הוו רובא א"כ הוי אוכל מפסולת, וזהו דאקשינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ומר"ינן דצריית התורמוסים חשיבא פסולת מתוך אוכל, והכוונה דהצרייה מועלת למה שנשאר בצרייה וזה אסור כיון דאת מה שנשאר יאכל רק לאח"י, והוי צריית אוכל מתוך פסולת לאח"י, ומה דנקטה הגמ' דהוי כפסולת מתוך אוכל, אין הכוונה דזה סיבת האיסור, דהרי כיון שהתורמוסים הוו רובא וכו"ל לעולם חשיבי כצריית אוכל מתוך פסולת שמוחר לשיטת התוס', אלא דעיקר הכוונה דכיון דהוי כצריית פסולת מתוך אוכל, נמצא דהצרייה היא לגורך מה שנשאר וזה הוי לאח"י, דאף לתוס' דבפסולת מרובה מותר צריית הפסולת, אכל זה רק אם בדעתו לאכול את האוכל לאלתר, אכל אם צורר ע"מ לאכול לאח"י ודאי אסור,

הביאנו"ל דברמב"ן הזה מפורש כהמהרי"א שמוחר, דזהו כונת הרמב"ן שצעת אכילה ממש מותר אף פסולת מתוך אוכל, ופחות מכשיעור דומה לזה דכיון דזה שיעור מועט ורגילים לאוכלו בשעת אכילה ממש מותר בזה אף פסולת מתוך אוכל, אך כתב דמדברי הרא"ש נחשבה והועתק דבריו בשו"ע לק' סט"ז משמע דס"ל כמהרי"ט"ן דלא היתר שם צמים שיש בהם תולעים לסנן לתוך פיו ע"י מפה רק מטעם דמה שמעכב בשעת שתייה את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר ור"ל דלא שייך שם צרייה במה שמעכב ע"י פיו], ומדלא קאמר סתם דבשעת שתייה גופא אין שייך צורר, אלא ודאי דס"ל כמהרי"ט"ן דלא שגא, עכ"ד.

(ט) והנה בזה הרא"ש הוצרך להיתר דאין זה מעין מלאכה, ולא היתר מטעם דהוי אוכל מתוך פסולת, דהרי כל משמר ומרקד מיקרי אוכל מתוך פסולת כמפורש לק' קל"ח א', וכן מוכח מהא דנקטון ותמחוי הוי רק דרבנן, ואי בכה"ג חשיב צריית פסולת מאוכל הא אף ביד זה דאורייתא וכו"ש בקטון ותמחוי, אלא בע"כ דמה שטפל הוא הנצטר וכיון דהאוכל טפל מיקרי צריית אוכל מתוך פסולת, וועי' במ"ב בפתיחה לסי' שיי"ט דמשמע מדבריו להיסוף, וז"ע ועי' לק' אות כ', וא"כ בסינון המים מהתולעים חשיב צריית אוכל מפסולת, ואמאי צריך הרא"ש להיתר מיוחד דאין זה מעין מלאכה, ובע"כ משום דסינון במסננת הוי צרייה בכלי דאסור מדאורייתא אף באוכל מתוך פסולת, וא"כ מהא דהביאנו"ל מוכיח מהרא"ש דלא כהרמב"ן, בע"כ דסובר דלהרמב"ן בשעת אכילה מותר צרייה אף בכלי. ועי' בדע"מ סי' שיי"ט עמ' ר"ב ובהגהות מנכדו ז"ל בעמ' ר"ג.

(י) ובעיקר מה דטקט הביאנו"ל בכונת הרמב"ן, עי' בחזו"א בסי' נ"ד סק"א דחולק וסובר דכונת הרמב"ן שמוציא מפיו הצורר שצחתיכה וסבר ר"ח דטעם ההיתר כיון שהוא שיעור מועט לא חל עליו שם צורר והיינו נמי דוקא ביד, אכל בכלי ודאי דהוי כח"ש דעלמא, ולא יתכן לפרש דאוחז החתיכה בידו קדם שנתנו בפיו דודאי למאי דמסקינן דאינו מותר רק לאלתר ודעת רוב הפוסקים דדוקא אוכל מתוך פסולת מותר וכו' הדין נותן דגם החתיכה שהוא נותן לתוך פיו אסור לצוררה דלא מצינו חילוק בין חתיכה גדולה לקטנה ובין לאלתר של רגע לאלתר של שעה, ובמ"ב שם פי' דעת רמב"ן דאפי' חתיכה שאוחז בידו לאוכלה מותר לצרר ממנה הפסולת, ולא נראה כן דא"כ אפי' יש בחתיכה פסולת הרבה וקובע ענאם לצוררה מותר ומהיכא פסיקא לן דזה מותר וכו' עכ"ד. ונראה מדברי החזו"א דסברת ר"ח דפחות מכשיעור ליכא איסור צורר, זה משום דהטעם שמוחר להוציא הפסולת מהפה זה משום דבפה יש פחות מכשיעור, וא"כ לציאור זה אין זה דמיון אלא דזה גופא הטעם מה דמותר להוציא מהפה, ומדברי הרמב"ן משמע דזה צדד דמיון, דבדרך אכילה מותר אף פסולת מתוך אוכל, וז"ע.

(יא) ג'מ' אלא אמר רב יוסף צורר ואוכל ביד צורר ומניח ביד בקטון ובתמחוי לא יצורר ואם צירר פטור אכל אסור, ובגמ' לא יצורר ואם צירר חייב חטאת, וכתב רש"י בד"ה פטור אכל אסור, מותר לכתחילה לא הוי דמיון לצרייה וחייב חטאת לא הוי דכלאח"י הוא דעיקר צרייה בנפה וכברה, אכל ביד לא דמי לצורר כלל, הנה שיטת הר"ח וכן רוב הראשונים וכן נפסק בשו"ע סי' שיי"ט, דהצורר לאח"י אף ביד חייב, ולהמציא ברש"י ז"ע הא כיון דאין דרך צרייה ביד מה הני"מ אם זה לאלתר או לאחר זמן, וז"ל דהגדר הוא כך, דצרייה דלאח"י זה ענאם עושהו לצרייה דהוי צרייה לאוצר ולכן בזה אין ג"מ בין נפה וכברה ליד, ורק בצרייה דלאלתר דנענאם זה צרייה לגורך אכילה, ורק דאם צורר בנפה וכברה דזה בדרך צרייה זה ענאם מחשיבו לצרייה, דע"י כלי המיוחד לכך נחשב לצרייה, אכל בקטון ותמחוי או ביד דאין זה צורת הצרייה לכן בלאלתר לא חשיב צורר.

זה ג"כ הכונה הכא דכיון דכפסולת מתוך אוכל דמי נמצא דהבדירה היא לצורך תיקון האוכל שנשאר, וזה היה לאח"י.

י"ד) וברוך זו יש ליישב נמי קושיית הגרע"א, שמקשה לשיטת הטור דאין נ"מ בין אוכל מתוך פסולת לפסולת מתוך אוכל, ומר"י וזהו מותר ולבו דיוס חייב, א"כ מה הנ"מ בתורמוסין אי זה אוכל מתוך פסולת או פסולת מתוך אוכל, הא ממ"נ אם זה לאחור בתר"י וזהו מותר, ואי זה לבו דיוס בתר"י וזהו אסור וחייב, והטור ג"כ הביא דינא דתורמוסין, ובדרישה עמד בזה ופירשו מיישב רק את דברי הטור ולא את הסוגיא עצמה, וז"ל הגרע"א, ולהג"ל יש ליישב דלמ"ד דהוי ברירה אוכל מתוך פסולת היינו שזכר את התורמוסין בשביל לאכול זה הוי לאחור, ולכן אקשינן לימא קסבר חזקה אוכל מתוך פסולת אסור, ותנאי דברירת התורמוסין חשיבא ברירת פסולת מתוך אוכל, והיינו דהבדירה היא לתקן את האוכל שנשאר, וכיון שכן הוי זאת ברירה דלאח"י ולכן חייב, אך ביאור זה נראה דחלו בפירושי רש"י, דלפי שני דרש"י ינחא לפרש כן, אבל לשאר הפירושים עדיין יל"ע, ועוד יל"ע אחאי הגרע"א לא הקשה כן גם על התוס' מתורמוסין וכנ"ל, וז"ע.

ט"ו) ובעיקר הדין דסברי רוב הראשונים וכן נפסק להלכה דפסולת מתוך אוכל אף לאחור אסור, כתב הר"ן שעל הרי"ף דילפינן לה מדחזקה דאמר' לך' בסמוך הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב, ומדקאמר סתמא משמע אפי' לאחור, וטעמא משום דעיקר צורר היינו פסולת מתוך אוכל, ולכאורה יש להוכיח מדברי התוס' לא כן, דלהלן אימא דרב דבי שדא קמייא דרבי אמי ורב אסי כלכלא דפירי ולא ידענא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור אי משום עין יפה הוא דמכיון, ובמוד"ה ולא, כתבו פי' לא ידענא מה שלא צירס תחלה קודם שהציא לפניהן וכו', ומצוא בתוס' דאיכא נד למימר דאוכל מתוך פסולת מותר לאח"י, ולכאורה ז"ע הא אקשינן לעיל דאבי יפרש את הברייתא דלאחור מותר ולאח"י חייב, ואי נמא דאוכל מתוך פסולת מותר אף לאח"י, א"כ בע"כ דמה דהביריתא מחלקת בין לאחור בין לאח"י זה בפסולת מתוך אוכל, וא"כ יוצא דלתוס' אף פסולת מתוך אוכל מותר לאחור, וייעוי' צי"א"ה"ל סי' ש"ט ס"ד נד"ה מתוך מש"כ בסוגרים ובדבריו שם יש לדון, אך להמצוא איכא ראיא כנ"ל, אך ראיא זו נדחית מכא דברי הריטב"א החד, דנד"ה אמרוה מציא את שיטת התוס' דפסולת מתוך אוכל לאחור מותר, [ואין זה אכלינן], וכתב ע"ז דאין החר זה מחזור, ומאידך נד"ה ולא ידענא, מפרש כתוס', ולא נראה מדבריו דאיכא בזה סתירה, ובע"כ דז"ל כמש"כ במיוחדות להר"ן דלא שמינא ליה ברייתא דלעיל וכדאסיק אבי בפירושה, אך לפי האמת יכול להיות דפסולת מתוך אוכל אסור אף לאחור וכדמוכח מתורמוסין דסתמא קתני.

ט"ז) גמ' כי אחא רב דימי וכו' שדא קמייא כלכלא דפירי וכו'. כתב רש"י שדא קמייא ולא רצה לצרור האוכל מתוך העלין ולתת לפני כל אחד ואחד אלא שטחן והם נוטלים ואוכלים ובשטח זה נפרש האוכל מאליו, צמח"ש"א מקשה אמאי צריך לשטח הא כשיטאו לאכול יהיה מותר להם לצרר כיון דהוי אוכל מתוך פסולת לאחור וכו' שהקשה תוס', וצמח"ש"א כתב דלרש"י אף לאחור סבירין הכא דאסור אוכל מתוך פסולת, ולכן היה צריך למישידי קמייא, והנה צה"י הירא דשדי, יש לדון בזה, דאפשר דבאמת חשיב צורר, ורק דזה לא נחשב כפסולת מאוכל דכיון דתורמוסין נפרשין מהדדי לית בזה חומרא דפסולת מתוך אוכל, וא"כ לפי"ו רק לאחור מותר ולא לאח"י, אך להג"ל לפי איך שמצא המהר"ם דרש"י דעתה סבירין דאוכל מתוך פסולת אסור אף לאחור, ואפ"ה מצוא דמותר ע"י שדי קמייא, בע"כ דשדי לא חשיב ברירה כלל, דכיון דאין לפנינו דבר שאלו במקומו והשני נכר ממנו אין זה צורת ברירה כלל, וא"כ זה מותר אף לאח"י, והנה האי הירא דשדי לא נזכר

במ"ב, ועי' באג"מ ח"ד אר"ח סי' ע"ד צורר אות י"א שהביא היתר זה, וכן מרן הקה"י זצ"ל הורה כן בצימו לעשות כן בצדדים המעורבים.

י"ז) גמ' חזקה אמר, הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב וכו', דרש"י איכא ג' פירושים ובראשונים איכא עוד פירושים ונבארם בס"ד. פירוש ראשון כתב דשקלי ליה שבעא זימנין למתקן, ואי לא שקלי ליה לאכול מתוך הפסולת מתוך שהוא רך ונימוק ע"י שנשלק הרבה, מסרת, והלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת ומיהו אוכל הוא ומחמירין עליה למיהו ההוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל, ובפשוטו כונת רש"י דהמציאות היא שאם לא יוציא את התורמוסין כולם יסריחו, ולכן כולם שם פסולת להם, ולכן כשמוציא תורמוס אחד מיקרי דמוציא פסולת, והא דזה מיקרי מתוך אוכל, לזה כתב רש"י דמיהו אוכל הוא ומחמירין עליה למיהו ההוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל, והיינו דהני תורמוסין גם שם אוכל להו וגם שם פסולת להו, והיינו דע"י הוצאת כל תורמוס ניקון שאר התורמוסין, דכל תורמוס שיוצא חשב הקלוקל הוא פחות, ולכן זה מיקרי דנעשה בזה תיקון של פסולת מתוך אוכל.

בפי' שני כתב רש"י, ולי נראה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן מששלוקן פעם אחת ממרקין ומערין אותן המים וצורר המתולעוץ שלהן כמו שעושין לפולין וכן בכל פעם ופעם, וזה צורר האוכל ומניח הפסולת, ואי לא שקלי ליה מסרת גרסינן, הלכך מששלוקן פעמים ושלש חשיב ליה פסולת הואיל ואי שציק להו הכי דלא הדר שקלי להו מסרתי וכשהוא נוטל מתוך שאר מינין גרועין המעורבין בהן כפסולת מתוך אוכל דמי, דהנהו שאר מינין לא מסרתי דגמר להו ביסוליהו פעם ראשונה ושניה, ולפי' זה הא דחשיב כפסולת מתוך אוכל משום דע"י שמוציא אותם שמתבטלים מהר. ומאיל את כולם מסרחון זה תיקון באוכל ע"י נטילת הפסולת.

י"ח) ופי' שלישי כתב רש"י דרבינו הלוי גרים ואי שקלי ליה מסרת כשנוטלו נימוס בין אצבעותיו ונמאם הלכך ההוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל עד שחזר ונוטלו, ופי' זה קשה להבין דאחיה תיקון נעשה ע"י שנוטל מקצת התורמוסין, ועוד דהרי מה שנימוס זה בכל התורמוסין בזה, ובמאי מיקרי פסולת זה יותר פסולת ממה שנשאר בכלי. ועוד יל"ע דהא צה"ג הפסולת נעשה עם הברירה, וקודם ליכא פסולת, ואיכא כמה ראיות דכה"ג לא חשיב פסולת מתוך אוכל, דכפי' ש"ט ס"י מצואר יין או מים שהם ללוויים מותר לסגן במשמרת, הג"ה, ואע"פ שיש בו קסמין דקין הואיל וראויים לשמות בלא"ה, וביאור הדברים דכיון דסתם אדם לא קפיד לשמות המים יחד עם הקסמין, ברירת הקסמין לא נחשב תיקון במים ולא חשיב ברירת פסולת מתוך אוכל, והנה ודאי דאחר שנוטל הקסמין ומצררם אין אדם אוכלם ואינם ראויים לאכילה, ומדמציאר דזה לא חשיב ברירה ע"כ דלא איכפת לן אם ע"י הברירה נעשה פסולת, אלא כל דלפני הברירה לא חשיב פסולת אין זה ברירה, ועוד ראיא, דהמ"א בס"ק ט"ז מוכיח דבמין אחד אין ברירה מהא דלא אסרו סחיטת פירות משום צורר, ובע"כ דבמין אחד אין ברירה. ובפמ"ג בא"א סי' ש"כ סק"ו כתב דאפי' סוחט יין מענגים ולא נשאר רק הזגים ופסולת גמור לאכול אפי' שרי דמה בכך שעתה לאחר סחיטה הוו פסולת, קודם לכן אוכל הוא כמפריד אוכל מאוכל, ומצואר להדיא דאף דאחר הברירה נעשה פסולת, לא חשיב ברירה, דכיון דעד הברירה זה נחשב כאחד עם האוכל אין זה ברירת פסולת מאוכל, וא"כ כע"ט פירשו דרבינו הלוי. ואולי כונתו דנעשה שמכניס ידו לפניו להוציא עוד קודם שמוציא כזר זה מתמעך ולכן נחשב לברירת פסולת מתוך אוכל, וז"ע.

פירוש רביעי נראה מדברי הר"ן על הרי"ף וז"ל, ואי לא שקלי ליה מסרתי, כלומר דמתוך שהוא שלוק הרבה אם אין מסלקין אותו מיד מתוך פסולת שלו לאחור הוא מסרתי והפסולת אינו מסרתי הלכך כפסולת מתוך אוכל דמי, ונראה מדבריו,

כ"א) כחז השו"ע דאס צירר צידו ציד לאכול לאלתר מותר, וצ"ח"א מוסיף דכל מה שצורר לצורך אותה סעודה שמיטב צה מקרי לאלתר, בשיעור לאלתר ע"י צ"י שהציא צה כמה שיעור, וצ"ח"א כחז לא צ"ח, וצ"ח"א שצ"ח"א ס"ק ט"ו כחז דהשיעור הוא מהיציאה מזהב"ס, והציאו המ"ב שם צ"ח"א מ"ה. ובפשוטו זה שיעור להקל דהיינו דבחון שיעור זה מיקרי לאלתר ואף בדבר שזמן הכנתו הוא פחות מהאי שיעור, ובשעה"ל ס' תרי"א סק"ע כחז, דאס צריך להכין הרבה אוכל וזה נצרך ליותר זמן הרי זה מותר דגם זה מיקרי לאלתר, ולכאורה פשוט דזה רק אס מכן לסעודה גדולה שמסובים צה הרבה בני אדם, אבל אס מכן לכמה אנשים שאינם בסעודה אחת, ודאי דכל אחד נידון לעצמו ומותר רק בחון שיעור לאלתר, וע"י בנחלת אליהו אות מ"ה מה שמציא צה מהחז"א, דגם בסעודה גדולה שמסובים הרבה צ"א דגם על כל אחד בפני"ע ואין מצריכים להחיר לזמן גדול, ורק לאדם אחד שצריך הרבה אוכל מותר, עיי"ש.

כ"ב) ויש לדון הצורך דבר שמחוסר תיקון ורואה לאכול מיד אחר שיתקנו אי חשיב לאלתר, ד"ל לאלתר הוא רק אס ע"י הצריכה יכול לאכול מיד, אבל אס מחוסר תיקון אף דיאכלנו אחר התיקון בחון שיעור לאלתר מהצריכה, אבל כיון שמחוסר תיקון אין זה נחשב לאלתר, כגון הצורך דבר שמחוסר ביטול או אף צורך דבר קפוי וצריך שיפטר, ואיכא כמה ראיות דגם זה נחשב לאלתר, ראשית, דתנן בבב"א י"ד ב' הצורך קטניות צ"ח"א צ"ח"א אומרים צורך אוכל ואוכל וצ"ח"א אומרים צורך כדרכו וכו'. והיינו דצ"ח"א סבירי דלא הותר מלכת צריכה צ"ח"א, ולכן מותר רק אוכל מפסולת, ולצ"ח"א מסתמא צריך גס לאלתר, והא קטניות זה דבר שצריך ביטול, ומפורש א"כ דאף דבר הצריך ביטול חשיב לאלתר, ועוד ראיה, דהרי השוחט צ"ח"א מותר להפשיט את העור, ובפשיטות הפשטת עור איכא נמי איסור צורך, וכמו קולף פירות דמותר רק לאלתר, כמבואר בצ"ח"א סוף ס' שצ"ח"א, וטעמא דמותר לאלתר ולא חשיב כפסולת מאוכל, כחז שם הביאור"ל דכיון דאי אפשר בענין אחר הרי זה נחשב כצריכה אוכל מפסולת, וא"כ לב"ש דלא שרי צריכה צ"ח"א איך מותר להפשיט את העור, הא זה מחוסר ביטול, ונבאמת אי נימא דבשל הפשט איכא נמי איסור צורך, קשה מהא דלק' קי"ו א' דשקיל לה בצרזא, ואמאי ליכא איסור צורך כיון דזה לאח"ה, ועיי"ש אות י"ב מש"כ, וכן כל קילוף ירקות לביטול יאסר לב"ש, ובע"כ דכה"ג ג"כ חשיב כלאלתר.

כ"ג) ועוד ראיה, דהרמ"א בס' שצ"ח"א ס' צ"ח"א מציא דברי הרשב"א בתשובה דכמו דצורך לאלתר מותר כן עומן לאלתר מותר, וזה משו"ת הרשב"א ח"ד ס' ע"ה, וז"ל, מסתברא דהא דפרים סילקא דוקא במחתך דק דק כדי לאכול למחר או אפי' לצו ביום ולאחר שעה, לפי שדרכו של סילקא לחתכו דק דק בשעת ביטול, וכל שדרכו כך ומניחו לאחר שעה חייב, אבל לאכול מיד מותר וכו', ומשמע מדבריו דאס עומן בשביל לבשל לאלתר מותר דגם זה מיקרי לאלתר, ורק אס מניחו לבשל לאח"ה לא מיקרי לאלתר, וכן מפורש ברשב"א בעצוה"ק בית מועד שער א' פ"ו ה"ב ח"ל, הפורס ירקות דק דק לאכול לאלתר או לבשל לאלתר צ"ח"א מותר, ואס להניח לצו ביום אסור, ע"כ. ומפורש א"כ דכדי לבשל לאלתר נמי חשיב לאלתר, וכן מפורש בצ"ח"א ס' שצ"ח"א סק"י, דמה שכתב הר"מ החותך ירק כדי לבשלו היינו לצו ביום אבל לאלתר שרי, וע"י צ"ח"א ס' שצ"ח"א סק"ה שכתב דמה שכתב הר"מ כדי לבשלו, דמה שחותר בשביל לאכול לית צה איסור עומן, רק צאס חותר כדי לבשלו ממילא יצניעו עד למחר דהא בשבת לא יבשל, עיי"ש עוד בדבריו ויש להעיר צהס ואכ"מ, אף עכ"פ מבואר בדבריו דמה שצריך לבשל מיקרי לאלתר.

כ"ד) ועוד ראיה איכא. דלק' צ"ח"א א"ח"א. אמר אביי האי מאן דעבד חלתא חייב י"א חטאות, וכתב רש"י דאחת מהם זה צורך דאס צירר יפות הרי זה צורך, וצ"ח"א בנשמ"א כלל ט"ו סק"ג צ"ח"א מ"ה מקשה אמאי זה צורך הא זה לאכול מחון פסולת, וכתב

דהפסולת שזה הקליפה נמי ראוי לאכילה וזה לא מסרת, ולכן האוכל שהוא צורך מסרת מיתשצ לפסולת כלפי הפסולת שהוא ראוי לאכילה ולא מסרת.

פירוש חמישי הוא פירוש הר"מ וכן נפסק בצ"ח"א, וז"ל הר"מ צ"ח"א ה"ב, והצורך מורמוסין מחון פסולת שלהן חייב מפני שהפסולת שלהן ממחמת אותן כשישלקו אותן עמהם ונמצא כצורך פסולת מחון אוכל וחייב, וצ"ח"א ס' ק"י"ט מפרש דמצלעדי זה המורמוס מר מאד וחשיב כפסולת והפסולת אינו מר כ"כ ע"כ חשיב המורמוס כפסולת מחון אוכל, ונראה מדבריו דהפסולת נמי ראוי לאכילה ולכן כיון שהמורמוס מר מאד והפסולת אינו מר כ"כ, והמורמוסין אינם ראויים לאכילה צלא המיתוק לכן מיתשצ פסולת מחון אוכל.

י"ט) ודג"ה י"ע צוגיא זו, דהא מבואר בצ"ח"א דאין צריכה צמין אחד, ומקור הדין הוא מח"ד ס' נ"ו, וצ"ח"א סק"ה כחז צ"ח"א המ"מ דאס מקצת ראוי לאכילה רק ע"י הדחק אית ציה איסור צריכה מדרבנן אבל איסור דאורייתא ליכא צה. וא"כ צ"ח"א הא כיון דמבואר הכא דהפסולת נמי ראוי לאכילה ועכ"פ ע"י הדחק, א"כ אמאי מבואר הכא דאיכא איסור צריכה מדאורייתא הא זה מין אחד וראוי לאכילה עכ"פ ע"י הדחק, ולפי שני פירושי רש"י הראשונים וכן לפי הר"ן יש לומר דכיון דהפסולת לצורך מסרת מיקרי פסולת גמור ע"ש סופו, אבל לפי דבריו הלוי עדיין צ"ח"א, וכן צ"ח"א לפי הר"מ וכן נפסק בצ"ח"א ע"כ דהמורמוס מר מאד ולכן חשיב כפסולת מחון אוכל, צ"ח"א דהא עכ"פ המורמוס ראוי לאכילה ע"י הדחק, דהא בפשוטו מוציא את המורמוס בשביל לאכול, וא"כ אמאי אית צה צריכה מדאורייתא. ואולי י"ל דמין אחד הרי רק באחד משני אופנים, או דהוי מין אחד ממש צטעם אחד, או אפי' דחלוק קצת צטעם אבל זה מחובר מתחלת צריכתו, ולכן המורמוס והקליפה מסתמא אין טעמם שיה ורק דאס הם מחוברים אף דאין טעמם שיה חשיבי מין אחד, אבל אחר שנתפרדו חשיבי תרי מינים, וצ"ח"א.

הערות וחידושים על סדר השו"ע ס' שי"ט

והנו"כ והמ"ב

כ) ה"ב"ב בפתיחה כחז דצריכה בכלי אסור אף אוכל מחון פסולת, וז"ל אס הוא צורך בכלי שדרך לצרור צה כגון בנפה וכברה חייב אפי' הוא צורך האוכל מן הפסולת ודעתו לאכול מיד שכן דרך הצורך בכלי פעמים הוא צורך האוכל מן הפסולת כגון שנקצי הכברה דקין והאוכל הוא גס ופעמים הוא להיפוך וכו', מבואר בדבריו דבנפה וכברה מה שנשאר למעלה הוא הנצרך ולכן אס האוכל נשאר למעלה זה מיקרי אוכל מחון פסולת, ודבר זה צ"ח"א, דמוכח מכמה מקומות דמה שטפל למטה זה מיקרי מה שנצרך, וא"כ אס הפסולת יורד למטה והאוכל נשאר למעלה זה מיקרי פסולת מחון אוכל, ומפורש כן לק' קל"ח א' דמרקד ומשמר מיקרי אוכל מחון פסולת, עיי"ש. ועוד ראיה, דצ"ח"א אמרי' דבקטן ותמחוי הוי רק איסור דרבנן, וכחז רש"י דהצורך בקטן קטנית, עומן קטנית במקום הרחב ומנענעו והקטנית מפני שהוא סגולגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי, ואי נימא דכה"ג חשיב פסולת מחון אוכל הרי גס בקטן ותמחוי צריך להיות חייב, דהרי אפי' ציד פסולת מחון אוכל חייב, וצ"ח"א דכה"ג חשיב אוכל מחון פסולת, ומשום דמה שיורד למטה הוא נחשב שנצרך, וכיון דהאוכל יורד למטה הרי זה חשיב אוכל מחון פסולת, וא"כ להיפוך כשהפסולת יורד למטה, הרי"ו כפסולת מחון אוכל, וצ"ח"א דברי המ"ב, וע"י צ"ח"א צ"ח"א צ"ח"א אריכות בענין זה.

וצורר משניהם ביחד הגדולות מתוך הקטנות, ומשמע דלוקה משניהם יחד, אבל אם יוצא רק גדולות או רק קטנות אסור, וז"ע.

כ"ו) ב"א סק"ה, א"כ קצת אין ראוי לאכול אלא ע"י הדחק וכמ"ש ס"א דלז פטור אבל אסור ואע"פ שמחנך ומשמר חייב משום צורר הם דברים לחיס עמ"ש סט"ו, [מ"מ הל' שביעת עשור], מקור דין זה הוא מהא דמבואר לק' קי"ד ב' דביו"כ מותר מן המנחה ולמעלה לקנב הירק לצורך הלילה, ומחלקו הראשונים צביאור הדבר, רש"י [כפי שהבינו בדבריו הרשב"א, והר"ן על הרי"ף והמ"מ פ"א משביעת עשור ה"ג] והר"מ פ"א משביעת עשור ה"ג מפרשים, דהיינו להסיר העלים המעופשין, והרשב"א והר"ן כתבו דאם זה לא יחירו משום עגמת נפש דהא זה צורר, ולכן מפרשים דהיינו הדחק הירק, [ויש להעיר, דנראה א"כ דבשביעת פירות ליכא איסור צורר, ועי' לק' אות מ"ו, וז"ע], ובמ"מ כתב וז"ל, ויש לי לתרץ לדעתם דלא מקרי צורר אלא מתוך פסולת גמור או מין אוכל ממין אוכל אחר כמזכר פ"ח מה"ש הי"ב, אבל זה הכל מין אוכל אחד ואין העלין האלו פסולת גמור ולא ראויין להקרא פסולת ואפשר שראויין לאכילה ע"י הדחק, וכיון שכן אין צוה אלא משום שבות בשבת והותר ציו"כ, ואע"פ שאמרו מחנך חייב משום צורר וכן משמר, הם דברים לחיס, עכ"ד, ומבואר במ"מ דיסוד הדין הוא דבמין אחד אין צריה, אך אם מקצת ראוי לאכילה רק ע"י הדחק, הרי"ו אסור מדרבנן, ושבות זה החירו ציו"כ מפני עגמת נפש, ובמ"א סק"ה נראה דהאיסור דרבנן היינו צריה מדרבנן, ובפמ"ג בא"א סק"ג מביא דהא"ר חולק וסובר דכונת המ"מ דאסור מדרבנן משום דמכין מיו"כ לחול, אבל איסור צריה ליכא צוה כלל, ולכן מותר לעשות כן בשבת לצורך יום השבת, ובפמ"ג דחה דבריו דמשמע מדברי המ"מ דהאיסור זה משום צריה מדרבנן, עי"ש.

כ"ח) ובב"ב מסיים דבריו דאע"פ שמחנך ומשמר חייב משום צורר הם דברים לחיס, ויש להסתפק הא דכתב המ"מ דדברים לחיס גם במין אחד יש צריה, האם זה רק בדאיכא מערובת של דבר שראוי לאכילה רק ע"י הדחק, דבזה בכל דבר אסור רק מדרבנן ודברים לחיס אסור מדאורייתא, או דכונת המ"מ דדברים לחיס יש צריה אף במין אחד ואף בשהכל ראוי לאכילה לבחילה, ומאזני צוה פלוגתא באחרונים, דלק' בסט"ו איכא מסננת שנתן זה חרדל לסגנו מותר ליתן זה ביצה אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלמון נשאר למעלה, ובמ"א בס"ק ט"ו כתב בשם הטור דעם הדין משום דשניהם אוכלין הם ואין נותנין אותן לחיוב אלא לתקן מראה החרדל, והב"ח והלבוש כתבו דאם הם עושים אותו כדי לאכול החלמון אסור, דמה שאינו רוצה לאכול מקרי פסולת והול' צורר, ובמ"א כתב לחלוק על דצריהם וז"ל עס"ג דכתב דבמין א' לא שייך צריה וז"ל דהכא מיתבב ב' מינים וכ"מ בב"ח ולבוש, אבל ממ"ש ס"ג בשם המ"מ משמע דזה מקרי מין אחד כמו מחנך ומשמר, וכונת המ"א דכמו דמחנך ומשמר הוא מין אחד, הי"ג בחלמון וחלמון זה מין אחד וצריך להיות דלא יהיה צריה, ובמחמ"ש מביא קושיות החוס' שבת על המ"א, הא במחנך ומשמר איכא איסור צריה משום דזה דברים לחיס, א"כ הי"ג בחלמון וחלמון זה דברים לחיס, וכן הקשה גליו"ש, ובמחמ"ש מיישב דחלמון וחלמון אין זה מערובת גמור כדברים לחיס, כיון שחלמון וחלמון אינם נגללים זע"ו, אך יל"ע על חירושו של המחמ"ש, דהא המ"א ממשיך וז"ל כ"מ בס' ש"כ דלא אסור סחיטה משום צורר שהכל מין אחד, והיינו דקשה למ"א אמאי כל סחיטה פירות אינה אסורה נמי מדין צורר, [וני"מ לכאורה דאף לתוך הקדירה אסור לחמ"ו], ומה מוכח דבמין אחד אין צריה, ובה גם יש להקשות קושיות החוס' דהא פירות היו כדברים לחיס, כיון דהמין מעורב בפרי, וא"כ אף במין אחד יש צוה צריה, ובה ליכא לתרץ כחירוף המחמ"ש.

ולבאורה מוכרח לתרץ כמו שפירש החוס' דסובר המ"א דהא דבדברים לחיס יש צריה, היינו רק בדאיכא מערובת

דז"ל דלאו דוקא אלא ר"ל שצריך לצורך היפות אבל באמת מיירי דצורר הרעות מהיפות, או דדוקא אוכל מותר אבל צוה לעולם חייב. עכ"ד. ולכאורה יש לתרץ דהכא אין זה לאלתר כיון דעושה את החצית ורק אח"כ משתמש בה ולכן אפי' אוכל מתוך פסולת חייב, אך מהחמ"א חזין דזה מקרי לאלתר, ואף דעדיין צריך לעשות את הכורה, אבל כיון שדעתו להשתמש אח"כ מיד זה חשיב כצריה לאלתר, [ובאמת דיש שדנים בשטות רש"י דאכל מפסולת מותר אף לאח"ו, וז"ע]. ויעוי' במאירי שכתב דצורר הפסולת מתוך האוכל, עי"ש.

כ"ה) ב"ה דבכלי אסור אף אוכל מפסולת יש לעורר צוה בכמה אופנים מה מיקרי כלי ומה מיקרי יד, במ"ד איכא מותר לערות צנח מכלי לחצירו ובלבד שיהיה שכיפסקי הקילות ומתחילין לירד נגזות קטנות הנישפות באחרונה מתוך הפסולת יפסקי ויניחם עם השמרים שאם לא יעשה כן הנגזות מוכחי שהוא צורר, ובמ"א ס"ק ט"ו דן אם זה נחשב צריה בכלי, ומסיק דזה חשיב ביד והא דאסור זה רק לאח"ו, ובמ"ב בס"ק נ"ה פסק כן, ובשעה"ז מביא דהחמ"א בכלל ט"ו ס"ט מחמיר דזה נחשב כלי ואפי' לאלתר אסור, אך המ"ב פוסק דלא כדבריו, והסביר דזה לא נחשב בכלי, כיון דהצריה נעשית ע"י דיוק היד והכלי רק מחזיק את הדבר, ועם הפרדה נעשית ע"י היד.

ובב"ב ס"ק נ"ח כתב המ"ב, ע"כ יש ליזהר מלצרור החלמון מן החלמון ע"י איזה כלי כדי לערוף אותו ולשפוך לתוך הקאזע כמו שנהגים במקום חלב דאסור משום צורר, אבל מותר ליקח החלמון בידו דהו צורר אוכל לאלתר וציד דמותר, וה"ה דמותר ע"י עירוי מקליפה לקליפה דזה ג"כ מיקרי כצורר בידו וכנ"ל בס"ק נ"ה, הא דכתב דע"י כלי אסור לכאורה היינו ע"י כל כלי שהוא, וכן בס"ק ס"ג כתב דליקח השומן צמזום אסור אפי' דעתו לאכול לאלתר שהרי הוא לוקח צבץ, ומשמע ג"כ דע"י כל כלי שהוא זה נחשב לצורר בכלי. ומאידך בס"ק ס"ו כתב המ"ב דבחוספתא איכא אבל מחנך הוא מעשה קדירה ואוכל, ור"ל להפריד צבץ מאכל עצה מן הרועב דמותר משום דדרך אכילה הוא צבץ, ומפורש א"כ דכף שאוכלים בו לא נחשב לצריה בכלי, וא"כ הו סחירה במ"ב. ובע"כ דצריך לחלק, דהיי דהכף עוזרת לצורר הצריה זה נחשב צריה בכלי, אבל היכא דהכף או הסכין באים רק כחלוקי ליד, זה לא נחשב צריה בכלי, ועי' באג"מ אור"ח ח"א סי' קכ"ד.

אך דא"כ ז"ע איך מותר לקלוק פירות וירקות בסכין לאלתר, הא צוה הסכין מסייע לעצם הצריה, דביד אי אפשר לקלוק, ובשו"ת אג"מ ח"א סי' קכ"ד כתב דהסביר צוה, דאין הסכין מועיל לצריה הקליפות, אלא לחיתוך, אבל הצריה של הקליפה מהפרי נעשה ע"י היד, לכן זה חשיב לצריה ביד, וז"ע לפי"ו אמאי במקלף אסור לקלוק, ואמאי לא חשיב לצריה ביד.

כ"ו) בב"ג כתב הרמ"א דשני מיני דגים מיקרי שני מיני אוכלים ואסור לצרור א' מחצירו אלא בידו כדי לאכלו מיד אע"פ שהחיות גדולות וכל אחת ניכרת בפני"ע, אבל כל שהוא מין א' אע"פ שצורר חיות גדולות מתוך קטנות לא מיקרי צריה, ואפי' היו שני מינים וצורר משניהם ביחד הגדולות מתוך הקטנות או להיפך שרי הואיל ואינו צורר מין אחד מתוך חצירו, ויש להסתפק איך הדין הצורר גדולות מתוך קטנות, וכונתו היא אף ורק בשביל לצרר לשני גדלים, אך במקרה הגדולות זה מין אחד והקטנות מין אחר, ונמצא דנצטר מין א' מהשני, אם זה מותר או לא, ועי' בראש יוסף שהוצא לעיל אות ב' דמבואר בדבריו דהצורר צוה"ג אם צורר את שניהם לאח"ו מותר, אבל אם את הגדולים רוצה לאכול עמה והקטנים לאח"ו הרי זה מיקרי צריה בשני מינים ואסור, עי"ש, וקצת משמע כן מלשון הרמ"א שכתב ואפי' היו שני מינים

כ"ג היו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים צורר אחד מאחד ומניח [השני כדי] לאכול מיד, ע"י צביאזה"ל בד"ה ומניח, וכחצו זה הענין בתחלת הסוגיא, באות כ"ג.

ל"ב) כ"ג צביאזה"ל ד"ה היו לפניו, צעיקר דיונו במצב שניהם לאח"י, כבר כתבנו בזה בתחילת הסוגיא אות כ"ג עיי"ש. ויש לעורר קצת בלשון הביאזה"ל בהמשך דבריו, וז"ל, ולעג"ד לא דמי כלל דהתם תרוייהו אינם עומדים לאכילה לעולם ^{הערה} להחלטות נמערב בפסולת המדל ואין רוצה לאכלה, והחלטות יורד למטה לגוון ולא לאכילה ולפיכך אין שייך ע"י שם צורר שאין מתקנס ע"י ברירתו לאכילה לעולם וכו', משמע מדבריו דאם החלטות לא יתערב בפסולת, אלא יהיה ראוי לאכילה, אף שהחלטות יורד למטה רק בשביל לגוון, ולולא הגיוון היה אוכל החלטות עם החלטות היה אסור, ובפשוטו הביאור בזה דכיון דלמעשה רוצה להפריד החלטות מהחלטות בשביל אכילת החלטות נמצא בהברירה נעשים בחלטות ולכן אסור, ואף ללולא הגיוון היה אוכל גם את החלטות, אך כיון דלמעשה החלטות הולך לגוון ורוצה לברור החלטות בשביל לאוכלו הרי"ז צורר.

אך יל"ע דהרי בררנו לעיל אות כ"ג במסגרת הברירה נעשים בזה שיוצא למטה דהוא נברר ממה שלמעלה, וא"כ הכא צריך להיות בהברירה מיקרי דנעשים בחלטות שיוצא למטה, וכיון שהחלטות כלל בשביל לגוון זה לא מיקרי ברירה, אך הביאור הוא, דבאמת בכל שני דברים המעורבים, כשמפרידים מיקרי בהברירה נעשים בשניהם, ואין נ"מ מה שטל, דכל מה שנוטל למעשה שני הדברים הופרדו זה מזה, ורק לגבי אי מיקרי אוכל מפסולת או להיפך בזה תלוי בזה מתעסק ומה מיקרי שנברר, ובמסגרת אס האוכל יורד למטה מיקרי ברירת אוכל מפסולת ואיכא בזה היסוד דדרך אכילה, או דזה לא דרך ברירה, אבל הכא דבאמת הוי כבירות שני מינים [להט"ו ועוד אחרונים לק"י], אלא דמה שנוטל לגוון לא חשיב ברירה, אך אם החלטות מיתקן בכך הרי זה חשיב ברירה כלפי החלטות, ולכן רק בגלל שאת החלטות אינו אוכל וזה מתערב עם הפסולת ולא מיתקן, אלא דאחינו עלה משום שהחלטות ניתקן, בזה כיון דזה רק לגוון לא חשיב ברירה.

אך ז"ע, דהא בכל ברירות שני מינים כשצורר מין אחד לאלתר והמין השני מניח לאח"י דמוחר, הא לכאורה נמצא דמברר את המין השני לאח"י, ואמאי מותר, ובע"כ משום דכיון דהמעשה ברירה נעשה בזה שרואה לאכול לאלתר לא מגרע מה שהנשאר נברר לאח"י, א"כ גם הכא נימא דכיון דהמעשה ברירה נעשה בזה שיוצא למטה וזה הרי בשביל לגוון מה מגרע אס מה שנשאר למעלה נברר לאכילה, וז"ע.

ל"ג) כ"ג צביאזה"ל בד"ה לאכול מיד, מביא קושיית הישועות יעקב צעיקר מלאכת צורר אפי' צורר פסולת מתוך אוכל אמאי חייב הא זה משאל"ג דהרי אינו צריך להפסולת כלל אלא שצוררו כדי לדחות הנזק מעליו והרי הוא כמוציא את המה לקוברו, ומירץ דבאכול המעורב עם הפסולת גם האוכל אינו ראוי כ"כ לאכילה כיון שיש בו פסולת, א"כ המלאכה אינה נקראת על ברירת הפסולת רק דמתקן האוכל שיהיה ראוי לאכילה וזהו מלאכה הצריכה לגוף האוכל דמשי ליה אוכל גמור, ולפי"ז דוקא פסולת מתוך אוכל מיקרי צר"ג, אבל בשני מיני אוכלין כשמפריד האוכל השני מחמת שאינו רוצה לאכלו חשיב משאל"ל כיון דאוכל זה שרואה לאכול כעת ראוי לאכילה אף אם לא נפרד האוכל השני, ופרידתו הוא רק מחמת שכעת אין נפשו חשקה בו הוי משאל"ג, עכ"ל, וכמו הביאזה"ל דלפי"ז יהיו דברי הר"מ הנזכר בשו"ע ס"א לשיטתו דמשאל"ג חייב, אבל לדיון רק פטור אבל אסור, וקשה דלפי"ד אמאי העתיק הרא"ש [ויאמר הפוסקים] דס"ל משאל"ל פטור את הדין דאיתו שאינו חפץ לאכול מיקרי פסולת, וא"א לומר דלהקל העתיק זה כמו שמוכח בדבריו שם, וע"כ ז"ל דס"ל דגם בשני מיני אוכלים המעורבים מחיפה כל מין ע"י ברירת

מקצת שראוי לאכילה רק ע"י הדחק, אבל בגומא דהכל ראוי לאכילה ליכא בזה חסרון דדברים לחים, ולכן ניחא דבחלטות וחלטות כיון דתרוייהו ראויים לאכילה לבחילה ליכא בזה חסרון דדברים לחים, וכן בפשיטת פירות כיון דהפרי ראוי לאכילה יחד עם המין שבתוכו אף דזה דברים לחים כיון שזה מין אחד ליכא בזה ברירה, ונמצא דבספק הג"ל נחלקו התוס"ס עם המחמ"ש והלכו"ש.

כ"ט) ובעיקר דברי המח"א בס"ק ט"ו יל"ע, ראשית דכתב דהא דבפשיטת פירות ליכא איסור צורר, משום דהוי מין אחד, וז"ע דא"כ בכבשים שסחטן לגופן אמאי ליכא איסור צורר הא זה לא הוי מין אחד, ואף דאיסור דש ליכא בזה כל שהמסקה הולך לאיבוד, אבל אמאי לא הוי צורר שמברר הכבשים ממימיהם, וכן ז"ע דבפשיטת בגד דלא הוי מין אחד צריך שיהיה איסור צורר, והא במסוכרייתא דנזייתא דנו הראשונים רק או מצד איסור דש או מצד מלצן ולא דנו לאסור משום צורר, וז"ע. ועוד יל"ע צעיקר היסוד שכתב המח"א דפירות מיקרו מין אחד עם מימיהם, ולכן ליכא בזה צורר, דהא מחבן נמי הוי מין אחד ואעפ"כ הוי צורר משום דזה דברים לחים, א"כ גם פירות כן וכמו שהקשינו לעיל, ובע"כ דצריך לחלק דמחבן אחר שמחבן המין חלב ראויים לאכילה רק ע"י הדחק, והיינו דכיון דאחר שמברר נעשה חלק מהדבר ראוי לאכילה רק ע"י הדחק בזה בדברים לחים הוי צורר מדאורייתא, אך א"כ ז"ע דגם בפשיטת פירות נימא כן דע"י שסחטן הפרי נעשה הקליפה פסולת ונמצא דע"י הברירה נעשה חלק מהדבר פסולת שראוי לאכילה רק ע"י הדחק מיהא, ובפמ"ג צא"א סי' ש"כ סק"ו כתב, דבפשיטת פירות אולי לפי קודם הברירה, וכיון שקודם הברירה זה היה אוכל ומין אחד אף דע"י הברירה נעשה פסולת אין זה ברירה, עיי"ש, אך א"כ ז"ע אמאי מחבן הוי צורר, הא קודם שצירר הכל היה ראוי לשחיה, וז"ע.

ל"ו) ח"י סק"ב, שיטת הט"ו דאף במין אחד יש ברירה והוכיח כן מכמה מקומות, ושם מוכיח דהמהרי"ל כתב בזה' פסח דלדון מזה צו"ע של פסח מותר דקיי"ל אין טחינה אחר טחינה, אך יזהר שלא יברר הפרורים הגדולים מתוך הקטנים כי איסור צורר יש באוכלין, ורש"ל פ"ק דביצה בספרו סי' מ"ב מביא אלא שחמה עליו דהא ברירה מותר צו"ט, אלא שלכתחלה ימנע בטריחה, עכ"ל, משמע דבשעת מודה רש"ל דיש בזה משום ברירה, וכיון דיש חשש איסור דאורייתא, יש להחמיר אפי' במין אחד ולא יצורר אפי' במין אחד ואפי' גדולות מתוך קטנות רק מה שהוא רוצה לאכול עתה או שיקח סתם מן הכא בידו להניח לסעודה אחרת לא בדרך ברירה, עכ"ד, ובהא דמקשה הט"ו מדברי המהרי"ל, המח"א בס"ק ד' סק"ט מיישב דזה לא מקרי מין אחד, ובפמ"ג כאן במש"י סק"ב בתחלה, כתב משום דא"ל לעשות עיגולים בשם חתיכות גסות, משו"ה זה חשיב כשני מינים, והנה עיקר הדין דבמין אחד אין ברירה, הרמ"א מביא זאת מהמה"ד, ובפמ"ג במש"י סק"ב מעיר, דהא כן מצויר מהמ"מ הג"ל שהמ"א מביאו, ואמאי התה"ד לא הביא מהמ"מ, וז"ע.

ל"א) כ"א צביאזה"ל בד"ה כדי, ואפי' צירר רק כדי להאכיל לבהמה ועופות לאלתר ג"כ שרי [פמ"ג], ויש לדון הבורר פסולת מאוכל כדי ליתן הפסולת לבהמה האם זה חשיב כצורר אוכל לאלתר, או דילמא דכיון דנעצם כלפי אדם זה חשיב פסולת לא מהני מה דרוצה עתה לברור את הפסולת בשביל להאכיל לבהמה, ולכאורה בקוגיא דתורמסין מוכח דברר שחשיב פסולת אף דנטלו לאוכלו חשיב כפסולת מתוך אוכל, וא"כ ה"ה הכא אף דרוצה להאכיל הפסולת לבהמה, אך כיון דזה פסולת נעצם הרי זה כפסולת מתוך אוכל, וע"י לק"י בס"ד צביאזה"ל ד"ה מתוך אות מ"ב מש"כ בענין זה.

חזירו ממנו וע"כ מיקרי מלאכה האר"ג וכו', עכ"ד. וזע"ק מה הוקשה לביאורו"ל אחי העמיק זאת הרא"ש, הא נ"מ דפטור אבל אסור, ומה שהעמיק הרא"ש לשון הגמ' דחייב, זה משום דהעמיק לשון הגמ' אולא כ"ר דמשאלל"ג חייב, ולדין הוי רק דרבנן, וז"ע.

ל"ד) ובעיקר קושיית הישוע"י, כבר עמד בזה הבעה"מ לק' צהאורג [והישוע"י הביא], וז"ל כל שלשים ומשע מלאכות שהיו כנגדן במשכן כולן היו צהם לזכר לגופן מן הזרה והטור שזהו זורה המון מן הגורן וטור הארורות מן הכר, וזה הוא עיקר מלאכתן לדחות המון והארורות וכן חייב עליהן ועל כל תולדה שלהן אבל שאר המלאכות עיקר הוא לזכר גופן, עכ"ד. ולדבריו ודאי דאין לדון ולחלק בין אוכל ופסולת לשני מינים, כיון דבטור כך הוא עיקר מלאכתן, ובח"י הרמב"ן לק' ק"ו א' כתב בזה"ל, ואין אני אומר כן, דמילה ודאי מלאכה הנריכה לגופה היא שהוא צריך שיהא אדם זה מהול, ומהדומה לזה הטעם צפרנו בכלי וכן שפמו שהוא חייב משום תולדה דגוזו ואע"פ שא"י לגוף הצפרנים והשיער, מלאכה הנריכה לגופה נקראת, וכן הזרה והטור, ומאן דשקיל איקופי מגלימא, כולן דומות למילה, ובהמשך דבריו כתב כולן מלאכה הנריכה לגופה היא מפני שהכל דבר אחד והנטייה היא עצמה מלאכה וכו' עכ"ד, וכוננו דכל מלאכה הנעשית בצורת הפרדה כגון נטילת הדם מהגוף שנעשה בזה חבלה וכן זורה וטור וגוזו כולוהו נעשים ע"י הפרדה של דבר מדבר, בזה סגי דאית ליה לזכר בהפרדה, וזהו הנריכה לגופה. ועי' להלן, אך עכ"פ בין להר"ה ובין להרמב"ן בטור ליכא חסרון דמשאלל"ג. וכן יש לדון להמבואר בתוס' לק' נ"ד א' דנריכה לגופה היינו לאותו לזכר שזה עשו במשכן, א"כ בטור וכה"ג דזה מה שהיה במשכן, א"כ זהו הנריכה לגופה, ובכל אופן חשיב לר"ג. בין באוכל ופסולת בין בשני מינים.

והנה הביאור"ל ממשיך לדון דכ"ו לא שייך כ"א כשהמינין מעורבין יחד כל מין בחזירו ונתקן המין ע"י צרית חזירו, משא"כ כשמונח בקערה מין אחד על מין שלמטה ממנו ומסלק להמין שלמעלה כדי להגיע למין שלמטה ממנו, אין זה תערובת כלל ומותר ואפילו איסור דרבנן ליכא בזה וכו'. מבואר בדברי הביאור"ל דמיקל בזה מחרי טעמים, ראשית דרך במינים המעורבים חשיב לר"ג וכמו שביאר הישוע"י. אבל בדבר המונח על דבר דאין זה תערובת ורואה להסיר את העליון בשביל להגיע לתחתון, חשיב אלל"ג, ושנית דכיון שכן יש להקל היכא דכל מין ניכר לעצמו, דרך בדאורייתא החמיר התה"ד, אבל בזה שהיו ברירה רק מדרבנן יש להקל במינים שכל אחד ניכר לעצמו, ולכאורה יל"ע טובא, הא כל דבריו סובבים לפי תירוטו של הישוע"י, אך הציט דבתוס' וצדו"ה וברמב"ן מבואר דבטור ליכא דינא כלל דמשאלל"ג, כל אחד מטעמו. וא"כ לדבריהם לכאורה גם כה"ג דהביאור"ל הוי לר"ג, ואין לא חשש הביאור"ל לשיטתם.

ל"ה) אך באמת יש לקיים פסקו דהביאור"ל אף לדברי הראשונים, דהנה לחוס' דנעיין לזכר שהיה במשכן, י"ל דרך דברים המעורבים, דהגורן של המשכן היה להפרידם ולתקנם שלא יהיו מעורבים, זה חשיב לר"ג, אבל בדבר המונח על דבר אחר, דבזה ליכא תערובת, וכל הגורן זה להגיע למין שלמטה, זה חשיב אלל"ג, וכן יש לומר להר"ה, דהא דאמר דטור וזורה כך הוא לזכר המלאכה דילפי' ממשכן, זה רק צעוק צבירה, אך כשכל חליתו זה להגיע למין שלמטה, זה לא לזכר מלאכת צבירה, אך לשיטת הרמב"ן יל"ע דלכאורה חשיב כה"ג לר"ג, אך יש ליישב גם זה, דהנה ברמב"ן מבואר דגוזו אף שא"י לגיזה חשיב לר"ג, ומאידך ברמב"ן בהלכות צבורות [י"ח ב' מדפסה] כתב דהגוזו נוטה מלואר העוף בשביל שיוכל לשחוט מיקרי משאלל"ג, ולכאורה הוי סתירה ברמב"ן, דהא הוא סובר דגוזו אף דא"י לשער מיקרי לל"ג. וכבר עמדו בקושיא זו האמ"כ שנת ס' ל"ב והדבר אברהם ח"א ס' כ"ד סק"ו, ותרווייהו תירצו דכונת הרמב"ן לק' זה כהריב"ש הביאור"ל הביאור"ל ריש ס' חזירו ממנו וע"כ מיקרי מלאכה האר"ג וכו', עכ"ד. וזע"ק מה הוקשה לביאורו"ל אחי העמיק זאת הרא"ש, הא נ"מ דפטור אבל אסור, ומה שהעמיק הרא"ש לשון הגמ' דחייב, זה משום דהעמיק לשון הגמ' אולא כ"ר דמשאלל"ג חייב, ולדין הוי רק דרבנן, וז"ע.

ש"מ, דגוזו בין אם עושה לזכר הגיזה ובין אם עושה לזכר העור מיקרי לר"ג, וזה גם כונת הרמב"ן, ולכן ניחא דצבורות מה שחולש את הנוטה זה אינו לא לזכר הנוטה ולא לזכר ייפוי העור ולכן חשיב אלל"ג, וז"ד. אך האמת דבפשוטו דברי הרמב"ן אינם כדברי הריב"ש וכמו שכבר העיר בזה בהגהות הגר"א ז"ל על הרמב"ן לק' שם, וכן זה מוכח ברמב"ן דכ"ל בכלל חובל וזורה וטור וגוזו עיי"ש היטב וכן עי' באג"ט וזורה ס"ק א' אות ו' בהג"ה, וכן יעוי' בקה"י ס' מ"ט, וא"כ קשה טובא דהוי סתירה ברמב"ן, והנהגה בזה דהא שכתב הרמב"ן דגוזו בכל אופן אף שא"י לגיזה חשיב לר"ג, היינו רק בשגוזו בשביל להפריד הגיזה מהעור ורואה בהפרדתו, דעלם הצורך בהפרדת זה חשיב לר"ג, משא"כ התם צבורות הרי אין לו צורך בהפרדת הנוטה מהעור, אלא שרואה להגיע למקום השחיטה ומסיר הנוטה בשביל להגיע לשם, לכן בזה גם להרמב"ן חשיב אלל"ג, כיון דאין עיקר הגיזה משום הפרדתו, ולפי"ז י"ל דגם בטור בגוונא דהביאור"ל דמסיר העליון בשביל להגיע לתחתון כיון דאין לו צורך כלל בעצם ההפרדה, אלא שמסיר המין העליון בשביל להגיע לתחתון זה חשיב אלל"ג, וממא"ל א"כ דפסק הביאור"ל יש לקיים לפי כל הראשונים.

ל"ו) בביאורו"ל הנ"ל דן לומר דהמסיר מין העליון בשביל להגיע למין התחתון לא מיקרי כלל מלאכת צורה, אלא זה חשיב מתעסק בעלמא, אך כתב דלענין פסולת מתוך אוכל שאני שמטיפה האוכל ע"י צריתו משא"כ בשני מינים שאינו מטיפה המין שלמטה עי"ז ורק משום עצם הצרירה שטור כל מין מחזירו, וזה לא שייך בזה, ואינו מוכן לכאורה מה הנ"מ, הא גם בפסולת מאוכל הרי אין כוננו כלל לצרירה אלא בשביל להגיע לאוכל שלמטה והרי זה מתעסק בעלמא, ומה מוסיף מה דנטיפה האוכל הרי לא עשה מעשה צרירה, וז"ע.

ויל"ע עוד צעיקר סברת הביאור"ל, מהא דמבואר בסוגיא דצבורות כ"ד ב' כ"ה א' דהתולש שיער בשביל לפנות מקום לשחיטה אית בזה איסור גוזו, ולכאורה ה"נ נימא דכיון דגוזו רק בשביל לפנות מקום בשביל מקום לשחיטה, זה מיקרי מתעסק בעלמא ולא שם מלאכת גוזו עלה, וז"ע.

ל"ז) ס"ג מ"ז ס"ק ט"ו, תפוחים חמוצים ומתוקים מסתפק הפמ"ג אי מיקרי מין אחד אם לאו ואם מחמת חמיותו אין ראוי לאכול הוה בודאי דומה לפסולת ויש בזה משום איסור צרירה ואפי' נאכלים ע"י הדחק יש בזה איסור מדרבנן ודמי לענין המעופשין הנ"ל בס"א, וז"ל הפמ"ג במש"ז סק"ב, טורר מין אחד לעצמו ומין הב' לאורחים וליכא כאן צרירה כלל דהי' אוכל והי' פסולת ואפשר כה"ג אף ששונא מין הב' כיון דמסובין אחרים כולוהו אוכלא הוי וכו' וז"ע לדינא, ואח"כ כתב וז"ל והנה תפוחים מתוקים וחמוצים אח"ל מין אחד ממש הוה אפ"ה כל ששונא חמוצים פסולת מקרי לגבי ידיה ואסור באופנים המזכרים, אבל אם אחרים מסובים והם אוהבים חמוצים י"ל דשרי לצרור חמוצים ומתוקים, עכ"ד. ויש להסתפק בכונת הפמ"ג דבתחלה כתב וז"ע לדינא ואח"כ כתב ד"ל דשרי, האם משום דאיכא חילוק בין שני מינים למין אחד, דהיינו דבשני מינים אפשר דאם הוא שונא מין אחד ונותן זה לאורחים זה אסור, אבל במין אחד ורק דהוא שונא חמוצים בזה אם אחרים מסובים והם אוהבים החמוצים אפשר דזה עדיף ולכן בזה כתב דמותר, או דנימא דהפמ"ג חזר וסובר דכיון דלאחרים שמסובים חשיב אוכל יכול לצרור בשבילם ולא חשיב פסולת מאוכל כיון דאלל"ס חשיב אוכל, וז"ע.

ל"ח) והנה הפמ"ג מיייר בגוונא דאין שיהיה צריך לחלק את האוכל מקצת בשבילו ומקצת בשביל האורחים, רק דנותן לאורחים מה שאינו אוהב, ואעפ"כ דן בזה וכנ"ל, אך איכא גונא כגון אחד שיש לו בלחתו שני מינים ואינו אוהב מין אחד, ורואה

מעיר כהסבא הג"ל, דכיון דיכול לעלות מה שירצה וליכא דבר מקוים שהוא פסולת לא מיקרי ברירה, עיי"ש.

מ"א וכו' דזכרנו נידון זה אי איסור משוי פסולת, יש להביא בזה כמה מרא"מ, דהנה לכאורה דבר זה הוא פלוגמא בראשונים, דל'ק' קמ"ד ב' איחא, אר"י אמר שמואל, סוטה אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה, אמר ר"ח מדברי רבינו נלמד חולב אדם עו לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה, אלמא קסבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא, ובתוס' שם כתבו נראה לר"ח דהיינו דוקא ביו"ט דחזיא צהמה לאכילה הוי כמו אוכלא דאיפרת, אבל בשבת לא חזיא לשחיטה כמו דש חשיבא שהצהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת וכו', ומבואר בתוס' דמשום איסור שחיטה חשיבא כפסולת, וי"ל ע' אי כונת התוס' דמשום זה חשיב דש או דחשיב בורה, ויעוי"ש במהרש"א, ובציא"ה"ל סי' ש"כ ס"ה בד"ה לאכול מציא דברי הרמב"ן במלחמות דזה משום דש, ויעוי' ברמב"ן בפי' בסו"ד דמבואר דזה בורה, ויעוי' עוד בגמ"א כלל י"ד סק"ג], וברמב"ן במלחמות ובפי' סובר דאיסור שבת לא משוי לה פסולת, ובר"ן על הרי"ף מפרש לה משום דעו גופא חזיא לאכילה ואיסורא הוא דרביע עלה לא מיקריא פסולת, וא"כ בפשוטו נראה דבזה נחלקו אי איסור משוי פסולת, ועי' במנחת"ח בורר סק"ו.

אך נאמת דיש לדון דליכא ראייה מהראשונים לשום דבר, דאפשר לומר דהא דר"ח והגאונים סבירי דהנהמה בשבת חשיבא פסולת, משום דהנהמה נאמת אינה ראויה לאכילה כמות שהיא, ומה דחשיבא אוכל משום דאפשר לשוחטה ולאכולה, ולכן בשבת כיון שאסור לשחוט ממילא הנהמה חשיבא פסולת דלא משכחת לה היתר, אבל בסתם אוכל שראוי לאכילה, ורק דבאנו לחושבו כפסולת משום איסורא דרכיב עליה, בזה אפשר דאיסור לא משוי פסולת, וכן לאידך יש לדון דאף דהרמב"ן והר"ן סוברים דאיסור לא משוי פסולת, זה רק באיסור גבא, דהיינו דאיסור שבת, שהוא איסור גבא, זה לא משוי פסולת, אבל דבר שהוא אסור בחפלא, אפשר דזה כן משוי פסולת, וא"כ אין ראיה מהראשונים לשום דבר, ועי' בזה הענין, במ"א סי' תס"ו סק"ח, ובסי' ת"ק סק"י, ובשנה"ש בורר ס"ק כ"ג הביא בזה בקיאות.

ד"ד ביאור"ל בד"ה הטור, הארכנו בדבריו דבריו הגמ', לעיל אות ח' עיי"ש.

ד"ד ביאור"ל בד"ה מתוך אוכל, כמה שדן בסוגריים לגבי היתר פסולת מתוך אוכל, כתבנו בזה בסוגריי הגמ' לעיל אות ח'.

מ"ב ברה"שך הדיבור כתב, וז"ל, ואמרתי לחפש עליהם זכות דהיינו לא מיבעיא אם העצמות ריכזי וראויים ג"כ לאכילה דמצי הוא דאף לאחר שמפריד חוזר ואוכלם דודאי אין שם פסולת עליהם כלל וכו', ובסו"ד כתב, ואם קשה לו לדקדק בזה ימאץ בפיו מעט כל עמס קודם שמשליכו לחון דשוב אין שם פסולת עליו כלל, ע"כ. מבואר בדבריו דלא מיבעיא אם העצמות רכים וראויים לאכילה דלא חשיב פסולת, אלא אפי' בעצמות קשים אם מואץ אותם נמי חשיב כאוכל, ולגבי עצמות רכים יש להסתפק בכונת הביאור"ל האם כונתו דלרין לאוכלם, או אפי' שלא אוכלם, אלא כיון שהם ראויים לאכילה הרי זה חשיב אוכל והוי כבירה במין אחד.

ויל"ע בסו"ד, דהא בסוגיא דתורמוסים מבואר דאף דבר שראוי לאכילה אבל כל שיש לו שם פסולת הרי זה חשיב כפסולת מאוכל, וא"כ בעצמות הקשים עכ"פ, מה מהני אם מואץ אותם הא עצמות ודאי דחשיבי פסולת, וא"כ הוי ברירה פסולת מאוכל, ובסוגריי הגמ' אות י"ג כתבנו דלשיטת התוס' דתלוי מה הרוב, וכן לשיטת הטור דפסולת מתוך אוכל ג"כ מותר לאלתר,

להוציאו ליתן לחבירו שכן אזהב, ונמצא דכל תכלית ברירתו זה צביל לתקן מאכלו, ורק דרוצה להינצל מאיסור בורר ע"י שנותנו לחבירו, וזה אפשר דגרע, ועוד יל"ע איך הדין כשהשני שהוא אזהב הוא לוקח, ורק דכונתו האמיתית זה כדי לתקן המאכל של חבירו, וכדי להנצל מבורר הרי הוא לוקח לעצמו לאוכלו, וז"ע.

ל"ט ב"ג מ"ב ס"ק ט"ו הנ"ל. כתב דכתבו האחרונים דה"ה בכל דבר כשהם שני מינים כגון כלים ובגדים שיין ברירה וע"כ צריך לבדור זה המין שרוצה ליעול עכשיו והשאר ישארו על מקומם. מקור הדין זה בט"ו ס"ק י"ב שכתב דלא דווקא צאכלים איכא דין בורה, אלא ה"ה בכל דבר שבורר הדבר שהוא פסולת מהמין העובד הוי בורה, ומוכיח זה מלק' ע"ד ב' דאיחא אמר רבא האי מאן דעבד חתיא חייב משום שבע חטאות, וכחז רש"י דאחד מהם זה בורר שבורר הנדרות הגסות מתוכן, ומפורש א"כ דגם בחרם ונדרות יש בורה [וכן מפורש ברש"י שם גבי חלתא שבורר הקנים עיי"ש], ובא"ש פ"ח ה"א כתב דע דבורר גדרו הוא בדבר הנלוו יחד ומשתמש כשהוא נלוו בזה אם בורה מאתו פסולת מתוך האוכל או בשני מינים הוי בורה והוי מלאכה, אבל בדבר שאינו נלוו לא שיין בורה, ולפי"ז בורה כלי מתוך כלי דאטו משתמש כשהן נלווים הא בכל קערה משתמש צפ"ע לא שיין בורה בורה, אלא שהט"ו כתב דבורר הוי לא נמצא למודה רק בעין ומתכות ג"כ, והביא ע"ז מדברי רש"י גבי חלתא [בט"ו מבואר דהראיה היא מרש"י דחתיא] דבורר קנים יפות חייב ושם יכול לעשות כשהן נלווין, וממה שפלטת קולמוסו כלים הביאו המחברים הבאים אחריו דגם בכלי איכא בורה ועטו בזה דנמצאת בורה צריך שיהא נלוו ואין זה לא בכלים ולא בבגדים, אלא שהמאכל לאו דוקא וכמו שביארנו עכ"ד, ודבריו כמו שהם ז"ע, דאטו באוכל ופסולת משתמשים בזה כשהם מעורבים, וכן בשני מיני אוכלים האם אוכלים אותם יחד, אלא דיש לפרש כונתו, דפסולת עם אוכל זה תערובת וכן שני מינים המעורבים, אבל כלים שכל כלי הוא מיוחד בשימוש לעצמו לא מיקרי כלל תערובת, וברירה איכא רק בתערובת, ודבריו סתומים קצת, וז"ע.

מ בעיקר דין ברירה בשני מינים, יל"ע איך הדין בשרוצה למעט מין אחד ואין כונתו לבדור מין אחד מחבירו אלא שרוצה למעט קצת מאחד מהמינים, ולא איכפת לו על דבר מקוים שהוא יתברר אלא דרוצה דהמין הזה יתמעט ולא משנה דבר מקוים במין האם זה חשיב בורה, ומאלט בזה כמה דוגמאות, הא"ש בפכ"ג הט"ו כתב דאם קרא שם לתרו"מ ויחד מקומם, נמצא התרו"מ והמ"ע שאסורים לאוכלן לנעלים, עם החולין שהופרשו עליהם כתרי מינין, וכל זמן שלא הוגבהו מהן ולא הפרישם אם יעלם הוי כבורר אוכלין מתוך אוכלין בשני מינין דקיי"ל דאפי' בבורר ביד אם אינו אוכלן לאלתר חייב, ולכן אסור ליעלם בשבת דהוי בורה להניח, ומבואר בדבריו שני חידושים, חדא דאיסור משוי לה לשני מינים, [ויבואר להלן בזה בס"ד], ועוד יותר חידוש דכתב דמ"ע גם חשיב לשני מינים, והא מ"ע מותר לזר, אלא דלרין ליתנם לעניים ואפי"ה זה משוי לה לתרי מינים, וז"ע. ומוסיף הא"ש דזה רק אם קרא שם, אבל אם אמר מה שאני עמיד להפריש, ובשבת יכול ליעול איזה שידור ולקובעם להפרשה, בזה הנטייה לא חשיבא ברירה, כיון דמה שיטול יכול לקרוא לה שם ונמצא דאין דבר מקוים דאותו רוצה לבדור, לכן לא מיקרי ברירה, וז"ד. ומבואר בדבריו דבאין דבר מקוים אין זה ברירה, דהי אוכל והי פסולת.

ובן יעוי' לק' קמ"א ב' דתנן רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה, ובגמ' שם אקשי' הא קא מתקן, ובדע"ת סי' שצ"ט ס"ג מקשה דעדיפא הוה ליה להקשות דהא זה בורה, דע"י שמעלה את הדימוע ניתקן כל הפירות, ומוכיח מזה דאיסור לא משוי פסולת, עיי"ש. ובהגהות מנכדו הגר"ש שצדקון זצ"ל

לנשר, יא א"כ לדינא דרך משל, אם מעורב צוטנים קלופים ולא קלופים, ורואה ליתן לקטן לאכול רק את הקלופים, דמותר להוציא את האגנים קלופים מהקלופים, כיון דצפנים טעמם שוה והוי צריכה במין אחד, ואף דעיקר צריכתו זה בשביל הקליפה, אבל כשיש בתוך הקליפה אוכל, הרי זה נחשב לצריכת אוכל מאוכל, וכיון שהיו מין אחד מותר, וי"ע.

וב"ה דמבואר בחזו"א דאסור לטול עצם אף עם בשר כיון דעיקר כונתו לצרר את הבשר מן העצמות, יל"ע דהרי בסי' נ"ג מפרש החזו"א דהא דמותר להוציא וצב עם מעט מן המשקה משום דבאמת הוציב לא מיקרי תערובת בכל המשקה, אלא במקום שצין סגפיריו וכיון שלוקחו עם מעט מן המשקה, הרי לא צירר אותו ממקום תערובתו, וכן ביאר בזה הדין המוצא במ"ב בס"ק ס"ב דהנוטל השומן מעל החלב שנית מעט מן השומן ע"פ החלב או שיקח מעט מן החלב עם השומן, היינו משום דרק במקום שנוגעים חשיב תערובת, וכיון שנוטל את השומן עם החלב שבמקום הנגיעה הרי הוא לוקח את כל התערובת ואינו מצרר את התערובת, ומ"ד, וא"כ יל"ע ה"ג נימא כן דכשנוטל העצמות עם הבשר אף דעיקר כונתו בשביל לצרר את העצמות מן הבשר, אבל מקום התערובת של העצמות זה עם הבשר שעמם, וא"כ כשנוטל העצם עם מקצת מן הבשר הרי הוא לוקח את כל מקום התערובת ואינו מצרר את התערובת, ומסתמא לריך לומר דעצמות בתוך הדג מיקרי דהתערובת היא בכל הדג ולא רק במקום שנוגע העצם בבשר, ולכן אף כשנוטל את העצם עם מקצת מן הבשר, מיקרי דהתיקון של הצריכה נעשה בכל הבשר, ובה סובר החזו"א דלא מהני מה שנוטל עם מקצת מן הבשר.

ס"ה דדינא דתורמוסין כתבנו בזה בסוגיא, ולעיל אות מ"ב על הביאור"ל בס"ד.

מ"ה ס"ח אין שורין את הכרשינין דהיינו שמזין מים עליהם בכלי כדי להסיר הפסולת, ולא שפין אותן ביד כדי להסיר הפסולת דהוה ליה כזור, אבל נותן בצברה אע"פ שנופל הפסולת דרך נקי הצברה. במש"ו סק"ה כתב דמש"כ בשו"ע דהוה כזור כ"ה בעור, ולשון רש"י דהוה ליה זור, ואפשר חיוז חטאת ליכא דכלא"י הוא, ואח"כ כתב, האי דינא דאין שורין האם זה לאח"ו בדוקא ולאחר מותר או אף לאחר אסור, וכתב ד"ל דכיון שנצבר בפ"א הפסולת ואוכל בשוה כזור פסולת מתוך אוכל דמי ואסור כבס"ד ואפשר חייב חטאת כפירש"י דהוה זור, עכ"ד, [ועי' בתה"ל"ד אות י"א מש"כ], ומבואר לכאורה מדברי הפמ"ג דהצריכה שנעשית ע"י שרייה מיקרי צריכה ביד ולא צריכה בכלי ואף לא כקטון ותמחו, ורק דמסתפק אי הוי כאוכל מתוך פסולת או להיפוך.

וב"ה חזו"א סי' נ"ד סק"ה כתב וז"ל, ואם דבוקין העצם והבשר ומחזיק העצם ביד אחת והבשר בשניה ומפריד, יש מקום לומר דהוי כנוטל פסולת מתוך האוכל אף כשמושך את האוכל, ויש מקום לומר שמותר אף כשמושך את העצם וכמש"כ לעיל ויש מקום לומר שצריך למשוך את האוכל ובה מותר, ונראה דכשמושך האוכל יש להקל, עכ"ד, ונידון זה אינו דומה לנידון של הפמ"ג, משום דנידון זה דהחזו"א אוחז גם את האוכל בידו ואף את הפסולת בידו, וכיון שאוחז שניהם בידו דן החזו"א בדבר והיפוכו, דאפשר דגם כשמושך את העצם מיקרי אוכל מתוך פסולת כיון שהנשאר בידו זה אוכל, ואפשר נמי לומר להיפוך דאף כשמושך את האוכל ונשאר העצם בידו מיקרי פסולת מתוך אוכל, כיון שהנשאר בידו זה פסולת, אף בגונא דהפמ"ג שאינו אוחז בידו כלל, אלא זורקם למים והמים הם שזוררים, בזה יש מקום לדון אי זה חשיב אוכל מתוך פסולת או להיפוך, ובה מכריע הפמ"ג דזה חשיב פסולת מאוכל.

הביאור בתורמוסין דהצריכה היתה בשביל לתקן את האוכל הנשאר לאח"ו, והאסור הוא מצד צריכה דלאח"ו, ולפי"ו אם הצריכה היא בשביל לאכול את האוכל לאחר מותר, אף אה"ר דרך מוכרח לשיטת התוס' והטור, אבל לדין דסבירין דלעולם פסולת מתוך אוכל אסור, א"ל לזה וכוונת הגמ' היא כפשוטה דכיון דמה שמוציא אית ליה שם פסולת הרי זה כזור פסולת מתוך אוכל, וא"כ אמאי הביאור"ל מחיר הוצאת עצם אם מוצא בפיו, ואולי נימא דכיון דהא דתורמוסין חשיב פסולת משום דבוקף יצא לידו סרחון, אזלי בתר הסוף ונחשב כפסולת גמור, וי"ע.

אך דיש לדון עוד, דהנה הר"מ וכן בשו"ע בס"ה מפרשים דינא דתורמוסין כך, הצורר תורמוסין מתוך פסולת שלהם חייב מפני שהפסולת שלהם ממחקה אותם כשישלקו אותו עמהם ונמצא כזור פסולת מתוך אוכל וחייב, ובמ"ב ס"ק י"ט מוסיף ביאור, דמבלעדי זה התורמוס מר מאד וחשיב כפסולת והפסולת אינו מר כ"כ ע"כ חשיב התורמוס כפסולת מתוך אוכל, ולשון זה הוא מהגר"ו, עיי"ש, והיינו דהתורמוס אינו ראוי לאכילה כיון שהוא מר מאד, ולכן חשיב כפסולת מתוך אוכל, ולפי' זה לא קשיא על המ"ב דעצמות, דעצמות שער"פ ראויים לנאכל חשיב אוכל במקצת, ולכן אף כלפי בשר שהוי אוכל גמור, חשיב כאוכל, ועדיין ז"ע.

מ"ג דחזו"א בסי' נ"ד סק"ג משיג על דברי הביאור"ל שמדמה הוצאת עצמות לקליפה, דלא נראה כן, דודאי שאני התם שאין שם שחי דרכים, אבל דגים ועצמות דיש בו ב' דרכים אפשר ליקח הבשר מעל העצמות ואפשר להוציא העצמות מתוך הבשר, הרי זה כשאר פסולת ואוכל דלא הותר לאחר רק כנוטל את האוכל ומניח את הפסולת, ומיהו בעצמות הקטנות שאי אפשר להפרידן אלא בשחי ידיו אפשר שאין נפקותא אם מושך ימיו או מושך שמאלו, ושוב כתב החזו"א וז"ל, ובמ"ב שם פשיט ליה שאם יש מעט בשר על העצם אין בזה משום זורר, ולא אפשרש מקורו דנהי דאם יש עליו בשר שדעתו על הבשר ונוטלו לאוכלו העצם בטל לגבי בשר והו"ל כנוטל חתיכה מן הקערה, אבל בזמן שנוטל העצם כדי לצרר את הבשר מן העצמות אף שיש על העצם מעט בשר כיון שאין דעתו על הבשר אלא לצרר הקערה ודאי שם צריכה עליה ולא עדיף העצם מב' מיני אוכל דחשיב זורר כשזורר מין אחד מחבירו וכו', עכ"ד. ויל"ע היכן ראה החזו"א בדברי המ"ב דמחיר בשר על העצם, הא הביאור"ל מחיר או בגונא שהעצמות רכים והם עצמם ראויים לאכילה, או בזמן העצמות, אבל היכן מבואר דאף באיכא בשר על העצמות דמותר, ובאמת דהביאור"ל דציבור שאח"כ כתב על אותם שמכניסם מאכל בש"ק בשחירת [הנעשה מרגלי בהמה] להניחו על סעודה ג' יש מהם שנכשלים בכמה איסורים עיי", איסור ראשון דמקלפים שומים וצנלים לאח"ו והוי זורר, ועוד שמתחכים אותם דק דק והוי עוון, ועוד אם הרוצח חס הוי מבטל, ועוד שזוררין העצמות מן הבשר ומשליכין אותן לחזן ויש לדון בזה משום זורר לכו"ע כיון דהוא אלאחר זמן אם לא שימזין כל עצם קצת בפה קודם שזרקנו, ואולי י"ל דעצם שיש בו מוח נחשב כמין אחד עם הבשר ואין בו משום צריכה, אבל לא מסתברא דלא עדיף מבשר גלי ומנושל דכתבנו לעיל דמיקרי שני מינים וכו' עכ"ד. ומפורש עכ"פ בדברי הביאור"ל דעצם שיש עליו בשר מיקרי מין אחד ומותר לצרור העצם שעם הבשר, כיון דהבשר הזה טעמו שוה עם טעם הבשר והוי מין אחד, ואפשר דלזה נכתבין החזו"א, אף אפשר גם לומר דמה שהמ"ב מחיר למזון העצם זה הוי כעצם עם בשר, דהרי את העצם עצמו אינו אוכל אלא מוצק את הטעם שבתוכו א"כ זה הוי כמוציא את העצם עם בשר עליו, וזה כונת החזו"א דהביאור"ל מחיר הוצאת עצם עם בשר.

מ"ד וב"ה דמבואר בביאור"ל סברא להחיר הוצאת העצם משום המוח שבתוכו, ורק דמחי לה דאין טעם המוח שוה

המשקה יכול להוציא הזבוב עם מקצת מן המשקה, ובמש"ז שם ובא"א ס"ק ט"ו למד מזה דהבורר אוכל מפסולת ולא הוציא כל האוכל, אין בזה איסור בורר מדאורייתא, דכמו שאם מוציא פסולת עם מקצת מן האוכל לא היו בורר, כן במוציא מקצת מן האוכל ומקצת נשאר עם הפסולת לא היו בורר עיי"ש. ולגבי פסולת מתוך אוכל, אם מוציא רק מקצת מן הפסולת, בירושלמי בפירקין מבואר דפטור, והביא זה בביאור"ל סי' ש"מ ס"א בד"ה ומלקט, ונמש"ש שם ע"י לעיל מש"כ בסי' ש"ט בזה, לא נמצא לע"ע, ובנחלת אליהו אות מ"ד מביא בשם החזו"א דזה אסור מדין ח"ש, וע"י באג"ט מלאכת זורה סק"א דכתב דאיכא בזה פלוגתא בין הבבלי לירושלמי, עיי"ש. אך בפשוטו נראה דאף להירושלמי אצל איכא חילוק בין פסולת מתוך אוכל לאוכל מתוך פסולת, דבפסולת מתוך אוכל י"ל דכ"ו שלא הוציא כל הפסולת לא ניתקן עדיין האוכל, אצל באוכל מתוך פסולת כל מקצת אוכל שהוציא, הא מיהא ניתקן עכ"פ, ומה הנ"מ דנשאר אוכל בפנים, אך בפמ"ג מבואר ד"ל דכל שנשאר מהאוכל ונשאר עדיין מהתערובת, לא מיקרי בורר, וליכא בזה איסור דאורייתא, וע"י עוד באג"ט שם.

וה"ה ל"י להסתפק בנות המ"א שהביא בשם הר"ן דהכא לאו משמרת ממש היא כיון שעוברין בה שמרים, ד"ל שכונתו דכיון דאין כל הפסולת נברר מהאוכל לא היו בורר וכמו שסובר הירושלמי, אך יותר נראה דכונתו דכיון שאין זה כלי שמועיל לצרייה גמורה, אין זה לורת צרייה, ואף דנברר חלק מהפסולת, אך אין זה לורת צרייה.

(ג) סי"ד מותר לערות נחת מכלי לחצירו ובלבד שיזהר ששפיסק הקילוח ומתחילין לירד נלוות קטנות הנישפות באחרונה מתוך הפסולת יפסיק ויניחם עם השמרים שאם לא יעשה כן הנילוות מוכחי שהוא בורר, ובמ"א ס"ק ט"ו כתב, ותחלת שפיתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא, ובא"א כתב ומשמע אע"פ שמש"י הרצה אוכל עם הפסולת כל שניכר הצרייה והפסולת נראה הוה בורר וכאן בתחלת שפיתן [כשמערה] אין נראה הפסולת, ולפ"ז אסור לערות שומן מרוטב אף ששופך רוטב עמו ששייר שומן כאן כיון דניכר הוא מוכחי שהוא בורר, ולפ"ז אסור לשפוך מוכס וצוצים עם מעט משקה דניכר ונראה בורר עיי"ז אות י"ג, עכ"ד. ונראה מדבריו דהמ"א פליג אדינא דהט"ו, אך במ"ב ס"ק י"ד מביא דברי המ"א הנ"ל, ובס"ק ס"א פסק דינא דהט"ו דמותר להוציא הזבוב עם מעט מן המשקה, ובפשוטו נראה במ"ב ס"ק י"ד דמפרש דברי המ"א דלא כהפמ"ג, וז"ל מוכחי, ר"ל דמוכח שהוא בורר מתוך הפסולת שצולי הכלי אצל תחלת שפיתן כשעדיין אין הפסולת ניכר לאו בורר הוא, ונראה דמפרש דלא כהפמ"ג דחלוי אס רואים את הפסולת או לא, אלא דניכר היינו שניכר שנעשה באופן של צרייה, דבתחלה אין ניכר השפיכה לצרייה כיון דאין זה בתערובת כלל, רק אח"כ כשמגיע הנילוות בזה מוכח שנעשה צרייה, ולפ"ז ליכא הכרח כלל דהמ"א פליג על הט"ו.

(ה) ב"ב"א הנ"ל כתב עוד וז"ל, ומלשון הר"י משמע דאין איסור בשכר אלא כשנותן קסמים בפי הכלי דאז הוא בורר דרך כלי אצל כשמערה כך שרי כדי לשמות לאלתר, וי"ל דאף הטור והש"ע מודים לזה אלא שהם איירי ברובה לשמות לאח"ז דאז אפי' בלא כלי אסור, אצל לאלתר שרי עכ"ד, ובמ"ב בשעה"ל ס"ק מ"ד מביא דהח"א בכלל ט"ו ס"ט מחמיר אפי' כשרוצה לשמות לאלתר, ובמ"א לפי מסקנתו וא"ר ותו"ש וש"א לא משמע כן, וכן ע"י במ"ב ס"ק י"ח ושעה"ל ס"ק מ"ט.

(ז) ב"ב"א מסננת שנתן זה חרדל לסגנו מותר ליתן זה ביצה אע"פ שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלמון נשאר

(י"ו) ס"ח אצל נותן בכברה אע"פ שטפל הפסולת דרך נקבי הכברה, כתב המ"ב בסק"ל, כיון שאינו מתכוין לכך, בביאור"ל בד"ה אע"פ כתב דלשון השו"ע זה כלשון הר"ן, אצל לשון רש"י בזה אע"פ דלפעמים נופל וכו', ומשמע דס"ל דאל"ה אסור גזשם דהוי פס"ר, ובה"א כלל י"ח ס"ג כתב בזה"ל, מותר לטפל זאכל לבהמה בכברה וליתן לתוך האבוס אע"פ שהמון נופל דרך נקבי הכברה כיון שאינו מתכוין לכך, ובגמ"א מפרש דאף דהוי פס"ר מותר דדוקא במקום שעושה מלאכה כגון משקה מים לזרעים יכיוצ"ב דהוא עושה מלאכה רק שאינו מכוין למלאכה, משא"כ הכא שאינו מרקד כלל אלא שטפל בכברה ולכן אף שטפל דרך נקבי הנפה אין לחוש דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכתב דהוצרכתי לזה לפי שראיתי ברש"י בטור והרע"ב ש"י על הכרשינין אצל נוטל בכברה אע"פ שלפעמים טפל דרך נקבי הכברה, ובתנן כתבו כולם אע"פ שטפל, משמע דהוא ודאי וע"כ כנ"ל, עכ"ד. ונראה דבדבריו דאפי' בניחא ליה מותר כיון שעוסק בנטילת אוכל לבהמה, ואינו מכוין הדברים כראוי, ויעוי' בחזו"א בסי' נ"ג בד"ה ולענין, דכתב בזה"ל, וכל שאין דעתו עליהם ולא ניחא ליה בצירורן לאו שם בורר עליה ואין זה דין פס"ר אלא כל שהולכין לאיבוד נראה דלאו בורר הוא כלל דיון סמיטה שהולך לאיבוד וכו' עכ"ד. ומבואר בדבריו דכלל ניח"ל ליכא איסור בורר דאין מתכוין אף בפס"ר, אך בגמ"א נראה דאף בניחא ליה מותר, וי"ע.

(מ"ו) בענין שטיפת פירות. ע"י באג"מ או"ח סי' קכ"ה דמדמה זאת לקילוף פירות דמותר לאלתר, עיי"ש עוד בדבריו. וע"י במ"ב סי' ש"ח סק"י דמותר להדיח הכשר מהדס שעליו, וכן ע"י ברש"י"ל לק"י וכו' וכו' מה"ש שציתת עשור ה"ג. דקניית ירק שהחירו מן המנחה ולמעלה היינו הדחת ירק, ומבואר בדבריהם דלא היו בורר עיי"ש, וכן יש לדון מהא דמותר לשטוף כלים בסי' שכ"ג ס"ו, ועיי"ש באג"מ.

(מ"ח) ס"ח משמרת אפי' תלויה מעש"ד אסור ליתן בה שמרים, אצל אם נתן בה שמרים מע"ש מותר ליתן עליהם מים כדי שיחזרו ללולים לזוב, במ"ב ס"ק ל"ג כתב. ר"ל שיהיו השמרים ללולים והמים יזובו מהם עם מקצת מן היין שנשאר צלוע בו, והטעם שאין צנחנים מים משום בורר שהמים שהוא נותן ללולים הם ואין בהם דבר שזריך לברר מהם, ובשעה"ל ס"ק כ"ג כתב דכן מוכח בלבוש והרע"ב וכו', ובמש"ז סק"י כתב וז"ל. ובמשנה קל"ט מים ע"ג שמרים שיזובו, פי' הרע"ב שיוצב יינם, משמע שיש צמחים יין וא"א לזוב מחמת שהם עצים ביותר נותן מים ויוצו המים עם היין, וקשה דהוה גורם לבורר, ואפשר משום זה פי' הלבוש דרוצה בשמרים שלא יהיו עם קמחים [דרךך הוא שיהיו שמרים בלא יין מעלין קמחים] וכו"ג לאו בורר הוא, פסולת מפסולת, ואע"ג דכ' הט"ו צאות י"ב חפיפא חייב משום בורר, וי"ל דהתם הגסות אין ראויין לו כלל הוה כבורר פסולת מטוב שבו. משא"כ קמחים משמרים דאפשר להשתמש עם קמחים, ועא"ר ולמ"ש א"ש, עכ"ד. ועיקר הנידון תלוי בלשון רש"י במשנה קל"ט ב' בד"ה כדי שיזובו עיי"ש.

ס"י יין או מים שהם ללולים וכו', ביארנו הדברים לעיל אות ו'.

(מ"ט) ס"י"ג כלי שמערין בו יין מהצית לא יתן בפיו קשים וקסמים כמזקה שאין לך מסננת גדולה מזו, וכתב המ"א בס"ק י"ד, אצל בגמ' אמרי' דמיחוי כמשמרת, ופי' הר"ן דלאו משמרת ממש היא שהרי עוברין בה שמרים, אלא כיון דאיכא קסמין וטעפות דלא עברי בה דמי למשמרת, עכ"ל, ויש לדון דכונתו דכתב דכיון דעוברין בה שמרים וכו', דהנה בט"ו ס"ק י"ג כתב דזבוב שגפל לתוך

למעלה, צורך כחזק הטעם הוא שהחלטון והחלמון שניהם אוכלין הם ואין טעמין אחרים לחזקו אלא לתקן מראה החרדל הלכך לא חשיב כצורך אוכל מתוך הפסולת, עכ"ל, וצט"ו ס"ק י"ב מבאר דחזקין מהטור דלולא הטעם הזה היה אסור ואף דהו מין אחד, בע"כ חזקין מהא דאף במין אחד אסור לצרור, ורק הכא דעשוי לתקן המראה בלחוד, לכן ליכא צוה איסור צורר, אך המ"א בס"ק ט"ו כתב דלשיטתו דבמין אחד ליכא צרידה ז"ל לכאורה דהכא מיחשב צ' מינים, אבל ממ"ש ס"ג בשם המ"מ משמע דזה מקרי מין אחד כמו מחבן ומשמר, וא"כ ה"נ זה חשיב מין אחד וא"ל לטעם של הטור, אלא ז"ל דכותה הטור דה"א דהחלטון נקרא פסולת כיון שאינו ראוי לאכלו כן, קמ"ל, ובמ"ב ס"ק נ"ח כתב וז"ל, ואם הוא מסכן כדי לאכול החלמון אסור דשני מיני אוכלין מקרי ושייך ע"ז שם צרידה, ויש מקילין בזה, וזהו שיטת המ"א כיון דחשיב מין אחד.

והנה"ה להט"ו מבואר, דצרידה שנעשית רק בשביל מראה בלחוד לא חשיב צרידה, וצביאוו"ל לעיל ס"ג דצ"ה היו לפניו, כתב דטעם ההיתר הוא משום דתרווייהו אינם עומדים לאכילה לעולם, דהחלטון נחשבת כפסולת החרדל ואין רוצה לאכלה, והחלמון יורד למטה לגוון ולא לאכילה, ולפיכך אין שייך ע"ז שם צורר, שאין מתקנס ע"י צרידתו לאכילה לעולם, וע"י לעיל אות ל"ב מש"כ, והנה יש לדון דההיתר של לגוון זה רק באוכלים שעומדים לאכילה, ואין עיקר צרידתם לצורך לגוון, ולכן הצורך לגוון לא חשיב צרידה ולא נחשב תיקון זה לתיקון, אך בדברים שאינם עומדים לאכילה, אולי אף צרידה דלגוון חשיב בזה צרידה, דאף זה חשיב תיקון בדבר שאינו עומד לאכילה וז"ע.

נ"ג וז"ל המ"א ע"ג דכתב דבמין א' לא שייך צרידה, וז"ל דהכא מיחשב צ' מינים, וכ"מ בצ"ח ולט"ש, אבל ממ"ש ס"ג בשם המ"מ משמע דזה מקרי מין אחד כמו מחבן ומשמר, כ"מ בס"י ש"כ דלא אסרו סמיטה משום צורר שהכל מין אחד, ע"כ. ובמחמ"ש מביא קושייתא הור"ש דהא דבדברים לחים כתב המ"א לעיל בסק"ה דיש צרידה אף במין אחד, והא הכא בחלטון וחלמון הוי מין אחד, ומתקן המחמ"ש דחלטון וחלמון אין מתערבים יפה, וליכא צוה המעלה דבדברים לחים שהם מתערבים תערובת גמורה, וז"ל דאף עדיין ז"ע דהרי המ"א כתב דכן משמע בס"י ש"כ דלא אסרו סמיטה פירות משום צורר, והא בזה המין מעורב היעצ צפרי והוי כתערובת דבר לח דאף במין אחד יש צרידה, ובחור"ש חרץ דהא דבדברים לחים יש צרידה אף במין אחד זה רק בשאחד מהתערובת ראוי לאכילה רק ע"י הדחק, אבל היכא דתרווייהו ראויים לאכילה כחלמון וחלטון אף בדבר לח דהוי תערובת גמורה ליכא צורר, וז"ע דהנחיל בחלמון וחלטון, אבל עדיין קשה מסמיטת פירות, דהרי סמיטת פירות דמי ממש למחבן, דקודם הצרידה הכל ראוי ועומד לאכילה, וע"י הצרידה נעשה החלב מי חלב שראוי לאכילה רק ע"י הדחק, כן הכא בסמיטת פירות אף דהפרי קודם שנשחט ראוי כולו לאכילה, אבל ע"י הסמיטה הפרי נעשה פסולת וראוי לאכילה רק ע"י הדחק, ומ"ש דמחבן חשיב צרידה וסמיטת פירות לא, וז"ע, וע"י עוד מש"כ לעיל אות כ"ח כ"ט.

נ"ד ובה"א דהוכיח המ"א מסמיטת פירות, נא"א כאן כתב ליישב שיטת הט"ו וז"ל, י"ל ביד לאלתר, גם לט"ו י"ג אם ישיר הרבה משקה בפרי ל"ש צורר, מה שחירן בחי' השני דאם אינו מוציא את כל האוכל לא חשיב צורר, ע"י מש"כ לעיל אות מ"ט ובחי' הראשון ד"ל דסמיטת פירות מיירי לאלתר ולכן ליכא צוה איסור צורר, ע"י בהגהות הגרע"א כאן על דברי המ"א, וז"ל, ואין לדחות דהתם מיירי לאכול לאלתר, דצרידה כו' ע"י סמיטה גם מיד אסור כמ"ש המ"א ס' ש"כ סק"ד. ואף להט"ו שם סק"ד דמותר לאלתר הא מ"מ מדאסר ר"ח בצורר דמיירי ע"כ צאינו לאכול לאלתר מוכח דבשאר דברים אף כה"ג מותר, עכ"ד. וציאור דצריד' דלק' ס' ש"כ ס"ד מבואר דמותר לשחוט אשכול ענבים תוך קדירה שיש צוה תבשיל כדי לתקן האוכל דהוה ליה משקה הכא לאוכל וכאוכל

דמי אבל אם אין צוה תבשיל אסור, ובס"ה מבואר יש מי שאומר דה"ה לצורר שמוחר לשחוט לתוך האוכל, ור"מ אסר בצורר [הואיל ואינו ראוי לאכילה], וצט"ו סק"ד כתב דכותה ר"מ דכיון דהצורר חשיב כפסולת א"כ הוה לה צורר אוכל מפסולת, וא"כ אם רוצה לאכול לאלתר אותו דבר שסוחט לתוכו הצורר מותר דלעיל ס' ש"ט לענין צורר, עכ"ד, אך המ"א בסק"ז חולק וז"ל, כתב הע"ש דיש להחזיר לשחוט לצורך אותו סעודה וכו', וז"ל דלא דק דאטו מי שרי לעשות מלאכה כדי לאכול לאלתר וכ"כ הש"ג פ"ו דשבת, אלא הטעם בצורר בידו לאכול לאלתר לא מקרי צרידה דהוי דרך אכילה וכן הטעם במחבן לאכול לאלתר וכו' ולהכי בקטן ותמחו אסור לצורר אפי' לאכול לאלתר וכן פסולת מתוך האוכל אסור ומכ"ש דאסור לשחוט צורר, מדע דהא כתב הר"ן טעמא דאסור חליצה עו משום צורר אוכל מתוך פסולת אטו יהא מותר כדי לאכול לאלתר, א"י כדאמרן וזה פשוט, עכ"ד. וזהו דכתב הגרע"א דמ"א מפורש דסמיטת פירות אף מדין צורר אסור אף לאלתר, וא"כ המ"א לשיטתו ודאי דראיתו נכונה, דאי במין אחד ליכא צרידה צריך להיות דכל סמיטת פירות אף לא צורר יהא אסור מטעם צורר, ולא מהני בזה לאלתר, וכמבואר במ"א עצמו, ואף לשיטת הט"ו דסמיטת צורר מותר לאלתר, אך עכ"ס מוכח מר"מ דהדין דמותר לשחוט אשכול של ענבים לתוך הקדירה זה אף לאח"כ, דהא לאלתר גם בצורר מותר, וז"ל.

נ"ה ובעיקר דברי המ"א שאוסר סמיטת צורר אף לאלתר, במ"ב שם סק"כ ביאר הטעם דהא דמותר לאלתר היינו משום שאין דרך צרידה באוכל מתוך פסולת, משא"כ בזה, דרך צרידתו הוא דאי אפשר בענין אחר, וז"ל. ולי"ע דלכאורה אדרבה משום דאי אפשר בענין אחר זה סיבה להיתר וכמו בקילוף בסוף ס' ש"א וצביאוו"ל שם, וכן לעיל ס"ד צביאוו"ל ד"ה מתוך, וא"כ כיון דהכא זה חשיב דאי אפשר בענין אחר, א"כ זה סיבה להיתר, ובגרי"ו ס' ש"כ ס"ח כתב בזה"ל, אבל פירות שאין ראויים לאכילה אסור לשחוט לד"ה אפי' לתוך האוכלים וכו', וגם משום צורר אוכל מתוך הפסולת אפי' רוצה לאכול לאלתר שלא תמירו לצורר אוכל מפסולת בידו כדי לאכול לאלתר אלא מפני שדרך אכילה כן הוא ליטול האוכל בידו מן הפסולת ולאכול ואינו מעין מלאכה, אבל לשחוט ולאכול אינו דרך אכילה אלא דרך מלאכה, עכ"ד. ובגשמ"א כלל י"ד סק"ג כתב הטעם, דסמיטה היא מלאכה גמורה כמו הצורר בנפה ובצרה דאפי' לאלתר חייב, דדוקא ביד וכן עומן בסבין דלא מיקרי מלאכה אם הוא לאלתר, וע"י צביאוו"ל שם דצ"ה לאכול.

ובה"א דכתב המ"א דהא דסמיטת פירות ליכא איסור צורר משום דהוי מין אחד, יל"ע מהא דכבשים שסחטן דאיכא מ"ד לק' קמ"ה א' דאף למימיהן פטור אבל אסור, ואמאי ליכא איסור צורר, וכן בסחטן לגופן אמאי מותר, ואמאי לא חשיב צורר, וליכא למימר בזה דהוי מין אחד, כיון דהמים שצפרי אין זה מהפרי עצמו. ואולי נאמר דכל זמן שהמים בלועים צפרי חשיב מין אחד, וז"ע. ועוד יל"ע מסמיטת בגד דמבואר בראשונים לק' ק"א דאיכא או איסור דש' או איסור מלבן, ואמאי ליכא איסור צורר, דהא זה לא מין אחד, וז"ע. ובאמת דמסבירא היה מקום לדון, דסמיטה אין שייך כלל צורר, דצורר הוי רק בדבר שנמלא ורק הוא כתערובת וצורר מין אחד, אבל בסמיטה דליכא משקה בעין אין זה צורת צרידה, אך מדברי המ"א והט"ו הנ"ל בס"י ש"כ מבואר דאף בסמיטה יש לדון משום צורר, וז"ע.

בדברי הט"ו בס"ק י"ב לגבי צרידת כלים, ע"י מש"כ לעיל אות ל"ט.

סמ"ז מ"ס שיש בזה תולעים מותר לשחוטן ע"י מפה וכו'. ע"י לעיל ס"ד צביאוו"ל דצ"ה הצורר ובגשמ"כ לעיל אות ח'.

במ"ב הג"ל כתב עוד וז"ל, אבל ליקח השומן צלמזוס אסור אפי' דעתו לאכול לאלתר שהרי הוא לוקח צקף, ובשעה"ל אות נ"ח כתב דבקף דרך ברירה הוא בדבר זה, ע"י לעיל אות כ"ה מש"כ בגדר הענין מתי ברירה מיקרי ברירה ביד ואימתי בכלי.

במ"ב ס"ק ס"ג, צהאי ענינא ע"י מש"כ לק' בע"כ אות ל"א.

רמ"א בסוף הס"י, כתבנו בזה באריכות לעיל ע"ג ב' אות נ"ה.

דף ע"ד ע"ב

שמעתא דטוחן

(א) גמ' א"ר פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן, א"ר מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן, כתב רש"י דפריס סילקא היינו שמחכו הדק, ולא פירש מה זה סילקא, וסלית סילתי פירש, ענין דקיס להצביר אש, וברא"ש מביא מפירש"י דפריס סילקא היינו שמחכו ירקות דק דק, וכתב ע"ז דפי' תמוה הוא, לדבר שהוא אוכל ומחכו אותו דק דק אין שייך ביה טחינה, ובתוס' כתבו דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי, ובעין משפט מציין לתוס' לק' קי"ד ב' בד"ה אלא, דמצינו התם בדבריהם דבכל הירקות, בחתיכות דקות איכא איסור טוחן, וכן מצאנו שם בדבריהם דב"ה לעולם, עיי"ש. ובצ"א ס"י שכ"א ג"כ נראה שעמד בזה. ועי' במגיה למל"מ פ"א מחו"מ ה"ג שכתב דאף לשיטות דאין טוחן אחר טוחן ומותר לפרר הלחם בשבת, אבל אם מפררו עד אשר דק כדי לזרותו לרוח כ"ע מודו דהוי חוללה דטוחן וחייב חטאת, וכדמוכח מדברי התוס' שבת קי"ד ב' עיי"ש, וזו"ד. ובגמ"א כלל י"ז אות ג' מצאנו כוננו, דהא איכא סמירא בתוס' וכו', ובע"כ דלריך לחלק דאיכא חילוק בין סתם טחינה לטחינה דקה מאוד, דרך בטחינה של חתיכות איכא חילוק בין סילקא לשאר ירקות, אבל טחינה דקה מאוד גם בשאר ירקות אסור, ומדמה המגיה דכן נמי לגבי הא דאין טוחן אחר טוחן אבל בטחינה דקה מאוד יש טוחן אחר טוחן, וזו"ד, ובגמ"א ס"י שכ"א סק"י משיג על דברי המגיה, דלגבי טחינה בירקות יש לחלק דבטחינה דקה מאוד דנעשה החפץ לגוף אחר לכו"ע יש בזה איסור טוחן, אבל לגבי אין טוחן אחר טוחן מה הנ"מ בין חתיכות לדקה מאוד, דהא גם קודם הקמת היה דק מאוד, וא"כ גם לזה נימא דאין טוחן אחר טוחן, וכן צו"ש כתב על דברי המגיה, וראיתו איני מכיר דהא שם איירי בירק דשייך בו טחינה, אבל לחם אכתי מנליה, ובאמת דהמהרי"ל כתב דמותר לטחון מלה לקמת משום דאין טא"ט, ופסק בן הרמ"א בס"י תק"ד ס"ג, ובפשוטו מיירי התם שפועה קמת ממש, ולא סתם חתיכות קטנות, וכמצינו התם בגמ"א סק"ט, עיי"ש, וז"ע.

(ב) וברא"ש יוסף מיישג הסמירא בתוס', דהא דתוס' כתבו דוקא סילקא, היינו משום דזה מחוסר ביטול והטחינה זה לצורך הביטול, משא"כ בשאר ירקות שראוי לאוכלם חיים אין בזה איסור טחינה, וא"כ מיושג שפיר דתוס' לק' מיירי בירקות שאין נאכלים חיים, וכן מצאנו התם ברש"י דזה מיקרי שבות רחוקה כיון דזה מחוסר ביטול, ולכן איכא בזה איסור טחינה, ועי' בצ"א"ל ס"י תרי"א ס"ב דב"ה לקנח ירק, דמסתפק אי מיירי לק' בירה הנאכל

(ג) וז"ל ס"ק י"ג, וז"ל ועמ"ש בס"י תק"ו דלהראש"ד יש איסור כשנוטלים זבובים לכוס שלא יוליף הזבובים לבדן מן הכוס דהו"ל כדור פסולת אלא יקח מן המשקה קצת עמהם, ע"כ. וציאור דין זה איכא כמה ביאורים, הפמ"ג במש"ז כאן וכן בא"א ס"ק ט"ז כתב דכמו דמצינו צ"ט שאם נוטל קצת מן האוכל עם הפסולת לא הוי צורר כן הדין נמי אם נוטל רק מקצת מהאוכל ומניח מקצת מהאוכל עם הפסולת דג"כ לא חשיב צורר, וציאור דבריו דקוצר דצורר הוי רק כשמפריד את כל התערובת אבל בלא"ה לא חשיב צורר, וזה מידוע דאפי' דלת האוכל שצירר הרי צירר לגמרי ובה נעשה ברירה גמורה. אפי"ה כל שאינו מברר כל התערובת לא הוי צורר. ועי' מש"כ לעיל אות מ"ט.

ומדברי המ"ז חזין דנוקט ציאור דברי הע"ז כיסוד שיטת הפמ"ג ועכ"פ בפסולת מתוך אוכל, דהא הביאור"ל בס"ד בסו"ד מתוך, מחיר להוליף עצמות מן הדג אם מוצאם, וציאורו לעיל אות מ"ג דמוכח מזה דקוצר דמותר להוליף העצם אם יש על זה קצת בשר וכדכח החזו"א, וכמו שציאורו שם, והרי עצמות שנוטל עם קצת בשר ע"כ דההיתר הוא מטעם הט"ו דפסולת עם מעט אוכל לא מיקרי ברירה.

(ד) **אך** החזו"א בס"י נ"ג מצאנו ציאור אחר בדברי הע"ז, דבאמת ליכא היתר של הולאת פסולת עם מעט אוכל, דכל שנחשיב את הפסולת כתערובת עם כל האוכל נמצא דע"י שמוציא את הפסולת יתקן שאר האוכל ובה לא מהני מה שנוטל עם מקצת מהאוכל, וההיתר דהט"ו הוא, דהוציא לא מיקרי מעורב עם כל המשקה, והתערובת הוא רק בין סנפיריו ומה שמטפח עליו, ולכן כשנוטל את הזבוב עם קצת מן המשקה, הרי נטל את כל מקום התערובת, ולכן לא הוי צורר, וכן צהא דמחיר המ"ז בס"ק ס"ב בקולט שומן הנף ע"פ החלב אם נוטל קצת מן החלב עמו, זה ג"כ מטעם הנ"ל, דהתערובת של השומן עם החלב זה רק במקום הנגיעה, אבל שאר החלב לא מיקרי מעורב עשהשומן, ולכן אם נוטל את השומן עם קצת מהחלב נמצא דלקח את כל התערובת ולכן לא חשיב ברירה. ולכאורה להחזו"א יש לדון דרק אי איכא זבוב אחד במשקה, לא חשיב דהתערובת היא בכל המשקה, אבל אם איכא הרבה זבובים לא מהני דיטלם עם המשקה, דכה"ג מיקרי תערובת בזה, וז"ע.

ובעיקר דינו דהט"ו, צגר"ז כאן סכ"ד מביא דבריו, אך בסידורו כתב דלהוליף זבוב עם מעט משקה יש בזה חשש חיוב חטאת, אבל אם שופך את הזבוב מהכוס מותר, דזה חשיב כאוכל מתוך פסולת, דכשמערה הזבוב א"א שלא ישפך מעט מן המשקה, ולכ"ע שם, ובשם האמרי אמת מוצא עצה, להגביה הכללת ולתחוב הכף תחת הזבוב, ולמשוך הכללת למטה, דזה מיקרי אוכל מתוך פסולת.

(ה) **במ"ב** ס"ק ס"ב, וז"ל וכן הקולט שומן הנף ע"פ החלב [שקורין סמטענען] גם זה הוא ככלל צורר ע"כ יזהר ששגיגה סמוך לחלב יניח קצת עם החלב ואז שרי וכמ"ש ס"ד, וה"ה להיפוך שיטול קצת מן החלב עם השומן הזה. מצאנו דאיכא איסור ברירה בשומן שע"פ החלב, ולכאורה ז"ע דהא זה מין אחד ובמין אחד ליכא ברירה, והיה אפשר לומר דהכא זה חשיב כדברים לחים, אך זה ז"ע דהא בחלמון וחלמון כתב המה"ש דלא חשיב דברים לחים כיון דאינם נבלים וא"כ מה"ט נמי צריך להיות דשומן וחלב נמי לא חשיב כדברים לחים, ועוד דלפי איך שציאורו לעיל אות כ"ח דהט"ו כתב דרק בראוי לאכילה רק ע"י הדחק, בזה בדברים לחים הוי ברירה גמורה, א"כ הכא דהשומן הוחלב ראויים לאכילה לכתחילה, אף אי חשיב כדברים לחים ליכא בזה ברירה, וז"ל דהשומן והחלב אינם שוים בטעמם ולכן נחשב לשני מינים, ועדיין ז"ע.

חי או לא, ע"ש. אך אין זה סתירה לרש"י, דאפשר דמייירי צנאכל חי ולכן לא היו מוקצה. אך זה דבר שהדרך לנשלו, ולכן יש בזה טעמיה.

וברא"ש כחז ו"ל, פר"ח ו"ל ע"י דקלים שעומדים שבי שבי כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהן כמו קמח דק לפיכך המנפלו חייב משום טומן ופי' הגון הוא דומיא דסלית סילתי, ובר"ח שלפנינו כחז ו"ל, האי מאן דפריס סילקא פי' כעין כמיסה ולא כעין חיתוך חייב משום טומן, וכן מאן דסלית סילתי פי' ע"י דקלים שעומדין שבי שבי כעין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא ביניהן כמין קמח דק לפי' המנפץ חייב משום טומן, מה שמפ' הר"ח צפרים סילקא דהיינו כעין כמיסה, ולא כעין חיתוך, ע"י צאו"ו שמציא פי' הערוך ו"ל ובערוך כתוב האי מאן דפריס סילקא שהוא כעין כמיסה ואינו כעין חיתוך חייב משום טומן, ויש מי שאומר מאן דפריס כמו הלא פרום, עכ"ל מדברי רש"י, ומלשון ראשון של ערוך לא מקרי טומן אלא דק דק עכ"ל, ונראה מדברי האו"ו שלפי' ראשון של הערוך שזה פי' הר"ח שלפנינו, בטעמיה נריך חמיכות דקות ולא פרוסות, אבל אין כונת הר"ח לומר שניך דק דוקא כקמח, וע"י צאג"ט טומן סק"ו.

ובעיקר פי' הר"ח שע"י דקלים שעומדים שבי שבי וכשמפרק הנימין יוצא קמח דהוי טומן, יש לעורר קצת, דהנה לשון הר"ח צפ"ח הט"ו, הטומן כגרוגרת חייב, וכל השומק תכלין וסמנין במכתשת הרי זה טומן וחייב, המחמך ירק תלוש הרי זה תולדת טומן, וכן הנוטר ע"ש ליהנות צנפורת שלהן, או השף לשון של מתכת חייב משישוף כל שהוא, אבל המחמך ע"ש אינו חייב עד שידקדק מהן כדי לצל כגרוגרת מבינה, ע"כ. ומבואר בר"מ דנוטר ע"ש דחייב נריך שיהא נדעמו ליהנות מהנסקות וצ"ב טעמא מאי. וכלל"מ כתב דכונת הר"ח לאפוקי שלא יהיה מקלקל, ואה"נ אם נדעמו ליהנות מהע"ש ולא מהנסקות ג"כ לא חשיב מקלקל וחייב, ועיקר כונת הר"ח לאפוקי אם אין נדעמו ליהנות לא מהע"ש ולא מהנסקות, וצ"ב. וצנפ"ח כלל י"ז סק"ד מפרש דכונת הר"ח היא דבמחמך ע"ש כתב דהשיעור כדי לצל כגרוגרת מבינה, אבל אם נדעמו ליהנות מהנסקות בזה השיעור הוא כל שהוא, וצ"ד, וע"י בראש יוסף כסוגין דמסתפק צנפורת כמה השיעור, וע"י צאג"ט טומן סק"י שמאריך בזה, וע"י במרכה"מ כאן ולעיל פ"ו ה"ב.

ג) ודגה צפ"י ס"ז מבוחר, טיט שעל צגדו משפספו מצפנים דלא מוכחא מילתא לאתחזויי כמלכן אבל לא בחזן דדמי למלכן, ומגרדו צפורן, וי"א דה"מ לא אבל יבש אסור דהוי טומן, וצ"ו צסק"ו כתב ונראה לענ"ד דלדעת הר"ן ופ"פ שזכרתי צפ"י ש"כ [כא"ל] גבי סחיטה שאין חיוב אלא במה דניחא ליה במה שנסחט א"כ גם כאן צטומן הוה כן וכאן דלא ניחא ליה במה שנטמן אין כאן משום טומן, עכ"ד. והיינו דנוקט הט"ו דכמו דבדיקה קי"ל כבשים שסחטן לגופן מותר דכל שאין לו לורך בדבר הנסחט לית ליה שם סחיטה, ה"נ בטחינה כל שאין לו לורך בדבר הנטמן לית ליה שם טומן, ונע"י בלגוש שכתב דנין זה, אע"ג דהוי דבר שא"מ אבל זה פס"ר, ואע"ג דהוי משאכל"ג אבל מדרבנן אסור, וצ"ע אמאי קרי לה אינו מתכוין, ונריך לומר דהרי אינו מתכוין שיעשה טחינה, דהא העיקר מתעסק בהסרת הלכלוך מן הבגד, לכן על הטחינה שנעשית חשיב אינו מתכוין.

ולק' ברש"י ד"ה ואי חייטיה, כתב בזה"ל, וי"מ שקודם נקבים בעץ שחוטבין צו ראשי הקנים של שחי ומחייב ליה משום טומן, ולא נהירא לי דההיא טחינה משאכל"ג היא, ע"כ. ומבואר ברש"י דלמ"ד משאכל"ג חייב ניחא. ומבואר דלא כהט"ו. דליכא חיסרון מה דא"ל לדבר הנטמן מעיקר מלאכת טחינה, וצ"ע.

ולרש"י י"ל דהוה צאמת כונת הר"ח שכתב ליהנות מהנסקות, והיינו דאם אין נדעמו ליהנות מהנסקות לית לה שם טחינה כלל, וכן יש לדון צפ"י הר"ח הנ"ל דכשמפרק הנימין של הדקלים

יוצא קמח וחייב בזה משום טומן, דלכאורה אם לית ליה תועלת צנפורת הוה הרי לית ליה שם מלאכת טחינה כלל, ואף אי משאכל"ג חייב. ועוד צ"ע צכ"ז, וע"י צאג"ט טומן סק"י.

ד) ו"ל הר"מ פ"ו ה"ה, התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האצות, כיצד המחמך את הירק מעט מעט לנשלו הרי זה חייב שזו המלאכה תולדת טחינה וכו', וכן צפ"ח ה"ח כתב המחמך את הירק דק דק כדי לנשלו הרי זה תולדת טומן וחייב, וצנפ"ח הט"ו לא כתב זאת, וע"י בט"ו ס' שכ"ד סק"ה, וצכ"מ צפ"ח כתב דאפשר דאפי' הן נאכלות כמו שהן חיות אם חתך אותן דק דק לבישול נמי מחייב, אבל אם רוצה לאכלן חיים אפי' חתכן דק דק לית בזה משום טומן, ואפשר דאפי' איסור דרבנן לית בזה ואין דרך טחינה בכך, וכ"כ צכ"י ס' שכ"א, והנה תנאי זה דכדי לנשלו מוזכר רק בר"מ, וצנפ"ח הרשב"א ח"ד ס' ע"ה כתב בזה"ל, מסתברא דהא דפריס סילקא דוקא במחמך דק דק כדי לאוכלו למחר או אפי' לכו ביום ולאחר שעה, לפי שדרכו של סילקא לחתכו דק דק בשעת בישולו, וכל שדרכו בכך ומניחו לאחר שעה חייב וכו', וצנפ"ח ס' י"ז בד"ה אמנם כתב דמבואר ברש"א דנריך עכ"פ ירק שדרכו לנשלו, ואף דא"ל כדי לנשלו, אבל נריך עכ"פ שיהיה דרכו לנשלו, ולולא דברי הצנפ"ח היה אפשר לומר, דעיקר כונת הרשב"א זה להשמיע דבשעת בישולו דזה לאלתר מותר ורק לאחר"כ חייב, וצ"ע.

ה) ו"ל השו"ע צכ"י שכ"א ס"ח, אין כותמין מלח צמדוך של עץ וכו', וכתב הרמ"א ודוקא מלח הגס אבל מלח שהיה דק מחמלה ונחבשל ונעשה פחיתין מותר לחתכן בסכין כמו שחומך הפת, וכן פסק הרמ"א צכ"י, צנפ"ח סק"י כתב דהטומן לבינה אין חייב משום טומן דנשרפה בכבשן ואין בתולדה, אבל הטומן רגב עפר הוי טומן דנמשכן סמנים נמי הכין הוא שיש מהן כאלבנים צאדמה, הנה הא דטחינה נרגבי עפר דחייב, מפורש כן בצמה מקומות, ברש"י צע"י זה בד"ה שבע חטאות, ובבב"ה ו' ב' מפורש צנפ"י דאקשינן והא קא עביד כמיסה, ומפ' רש"י שעדיין רגבים מדובקים הם ואינן ראויין לכיסוי אלא א"כ כותשן וכותש תולדה דטומן הוא ומלאכה היא, וצ"ע צאמת אמאי חייב נימא אין טומן אחר טומן וזה כנראה כונת הפמ"ג ליישב דכתיבת עפר היה במשכן, אך צ"ע דא"כ נילף מהכא דיש טומן אחר טומן, וע"י צאג"ט טומן ס"ק כ"א דמציא מהירושלמי צפירקין, הדין דשחק חספ, חייב משום טומן, והא חרס נעשה ע"י טחינת הרגבים תחלה כמ"ש רש"י ע"ד צ' צהאי דעביד דכתיבת רגבים חייב משום טומן, וכן בר"מ פ"ח הט"ו כתב השף מתכת חייב משום טומן, ומתכת אין חיבורו בתולדה רק ע"י החיתוך, דומה לטומן אחר טומן, ועי"ש מה שמירן לפי דרכו.

וי"ש מקום לדון, דצנפ"ח שמחזיר את הדבר לקדמותו כקודם הטחינה אין שייך בזה לומר אין טא"ט, דכן צבישול לו יזויר שיחזור הדבר להיות כקודם שנתבשל, דלכו"ע יהיה ביטול אחר ביטול, והר"א דנמים איכא שיעוט דיש ביטול אח"כ כיון דכשננטן חזר הדבר לקדמותו, ואף להשיטות דאף במים ליכא צאח"ב, זה משום דסברי דביטול אינו מחיטם לקור ולחום, אלא לתכונת המים שנשתנו ע"י הביטול, ולכן זה אף כשנתקרה אינו חוזר לכמו שהיה, וכן כתב צאג"ט אופה ס"ק י"א אות ו' ובשעה"ש מבשל ס"ק ל"ג וצנפ"ח ס' ג' סק"ט, וא"כ י"ל דאף בטחינה כן דרך דבר כקמח שנטמן ונעשה ממנו לחם בזה אין טא"ט כיון דלא חזר הדבר לקדמותו, וכן במלח שהיה דק ונחבשל ונעשה פחיתין, הפחיתין האלו חיבורים אינו מחזירם לחיבור טבעי כמו גוש מלח צבטעו, ולכן אין בזה טא"ט, משא"כ נרגבי עפר כן הוא טבעו של העפר פעמים שהוא מפורר ופעמים שהוא מדובק, נמצא דבשעת הדיכוק נעשה הרגב גוש כדבר שהוא כן בתחילת ברייתו, ולכן איכא בזה חיוב טומן, וכן בלשון של מתכת

מיקרי שהאכול מצושל, וחו אין צו צישול, משא"כ הכא בטחינה הרי כל טחינה וטחינה זה שינוי בכמות הדבר, דנשחנה עמה ליותר חלקים, לכן כל מה שמוסיף מיקרי טוחן.

(ח) והנה מדת הדקות לטחינה, רש"י ומוס' כתבו דמחכו דק דק, אבל בחתיכות גדולות קצת אין דרך הטחינה צחק, וצביאיה"ל צ"ל כחז דזה דוקא לענין חיוב אבל לענין איסור יש לזהר בזה מאד, דכבר כתב בספר יראים להרא"ם דשיעור דקות לא נודע לנו, וכן משמע צ"ל דהנריך לענין היסור אישלאנד"א שיעשה חתיכות גדולות במקצת וגם שיהיה סמוך לסעודה, עכ"ד. ויל"ע איך הדין החותך דק בעצו וארוך האם חשיב טוחן או לא. והנה צ"ל להלן צ"ל חייב י"א, כתב דהחותר את הקנים לשמיים או שלש זה נחשב טחינה, ומבואר א"כ דאף שהקנים ארוכים אבל כיון שחותכן דקות זה חשיב טחינה, ובשו"מ אג"מ ח"ד סי' ע"ד טוחן אות ג', כתב דרק בעצים זה דרך הטחינה, משא"כ באוכלין צריך שיהיה דק באורך וברוחב, דאי לא כן הרי ליכא גבול לזה, דיהיה אסור לחתוך ככר לחם לחתיכות קטנות אם לא היה היסור דאין טא"ע, עיי"ש.

ובמנח"ש ח"א סי' ז"א אות י"ג כתב בזה"ל, כתבו הפוסקים דהמבקע בשבת עלים לחתיכות קטנות חייב משום טוחן, ע"י מ"צ סי' ש"ד ס"ק מ"א ובסי' שכ"א ס"ק מ"ה, והנה הרמב"ן במלחמות ריש פ"ג דביצה כתב דהמבקע עלים בקופץ חייב סקילה משום טוחן, ולפי"ז צ"ל דטעמא דמותר לחתוך בשבת פירות וירקות גדולים לחתיכות קטנות שראויות מיד לאכילה, הוא מפני שעדיין צריכים לשיניים הטוחנות אותם, ושאינו צינקה עלים שראויים להפקידם מיד בלי שום טחינה, גם משום כך מותר לחתוך דק דק מהעושי של כוון וכדומה הואיל והחתיכות הן עדיין גדולות הזקוקין לשיניים טוחנות, [ועי' בשו"מ אג"מ אור"ח ח"ד סי' ע"ד, מלאכת טוחן אות ג'], אולם החותך עלים דק דק כדרך שרגילים לחתוך עלים דקים ולהדביקם [דיקטים] נראה דשפיר חייב אע"ג שהם גדולים וארוכים, וכמבואר בשבת ע"ד ב' לענין כורת, דאף שהם ארוכים חשיב טוחן מפני שהם דקים, עכ"ד.

(ט) ז"ל השו"ע בסי' שכ"א ס"ט, מותר לחתוך בשר מצושל או צלי דק דק בצקין, [הג"ה], אבל אסור לחתוך דק דק בשר חי לפני העופות הואיל ואינן יכולים לאכלו בלא חיתוך קמשיי לה אוכל, ע"כ. דין זה הוא מהה"ד סי' נ"ו, ויסוד החירו צבצר מצושל הוא כה, דהרבה ראשונים סביר דאין טחינה באוכלים כמו שמבואר בחוס' וברא"ש וכן הר"מ בפ' כ"א הי"ח כתב דאין טחינה בפירות, ונוכל לומר כ"ש שאר אוכלין, אמנם בזה"ה שם כתב בשם רא"ם דאסור לפרר פירות לפירורים דקים וכתב עוד שם במרדכי דמותר לפרר לחם משום דנעמן כבר ולא מצינו טא"ט, משמע אי לאו ה"ט הוא שייך טחינה בלחם, ואע"ג דאוכל הוא, ובא"ז כתב נמי דיש טחינה בפירות ואין לפררם, מ"מ נראה ואיכא למימר דצבצר מצושל או צלי דצ"ד כו"ע מודו דשרי ולא דמי לעצים ופירות ולחם דאינהו גידולן מן הארץ, י"ל דבאכול כזה לכו"ע לא שייך בזה טחינה, והכי מצינו לענין מלאכת מעמר דקאמר אביי בפ' כלל גדול אין מעמר אלא בגידוק, אע"ג דרבא פליג עליה תסם י"ל דלענין טחינה באוכלין דצלא"ה לא שייך בזה טחינה כולי האי מודה דיש לחלק משום גידוק, דכיון דכתבו החוס' צהדיא דבאכולין לא שייך טחינה וכ"כ אשר"י דהוי תמיה איך שייך טחינה באוכלין, אין לסתור דבריהם מדברי שאר הגאונים אלא א"כ מצינו שחלקו עליהם צהדיא. אבל כל כמה שנוכל לחלק לומר דבהך מילתא מודו אלו לאלו אמרי' הכי, עכ"ד הנוגע לענינו, והיינו דיסוד ההיתר משום דאיכא מ"ד דאין טחינה באוכלין, ואף אי יש טחינה, אבל במידי דלאו גידוק לכו"ע אין טחינה, ובשו"מ הגרע"א קמא סי' כ' נקט דכונת התה"ד היא לומר דכמו דאין עימור שלא בגידוק"ה כן אין טחינה שלא בגידוק"ה.

אף דחיצורו ע"י היסוך, אבל ע"י חיצורו זה נעשה כדבר אחד ממש כחיתולתו, ולכן יש בזה חיוב טוחן, וכן עי' בשב"ש"ש כללי מלאכות שבת [י"ד ב' מדפה"ס].

אך יעוי' בחזו"א סי' נ"ז בד"ה ענין וז"ל, ענין אין טחינה אחר טחינה שהזכירו פוסקים אינו ענין לאין ביטול אחר ביטול שחלקו הפוסקים, דלכו"ע ארחת כופרא והדר ואקושי וחזר וארחתה חייב וכן במתכת, דכל דהדר ואקושי הדרה לקמייתא, אלא צבצר לא הדרה לקמייתו דצבצר כוון מצושל נמי מצושל הוא, ובמים נחלקו הפוסקים אי מים מצושלים כוון יש בהם כח הביטול, אבל הא דאין טחינה בפח היינו שאין טוחן אלא בהפרדה של חיבור טבעי אבל הפרדה של חיבורי בני אדם אינו בכלל טוחן, אפי' בחיבור דבר שלא נעמן מעולם, אלא צא לעולם מפורד וכו', עכ"ד. ולשיטתו צריך הבנה בכל דבר מה נקרא חיבור טבעי ומה נקרא חיבור בני אדם, וז"ע.

(ו) ואיכא עוד גוונא דאיכא נידון אי מיקרי טאח"ט, בשו"מ הריב"ש סי' קפ"ד דן בגרירת הגבינה בשבת ככלי שהוא מורג חרון בעל פיהות, וכתב שם השואל צמו"ד דכ"ש לפי ספר המזנות דמחיר פירות פחותי לחם משום דאין טאח"ט, דגבינה ליחא להווא טעמא וראוי לאסור הגרידה ככלי הנוצר, ומדברי הריב"ש צמח"טו מבואר דג"כ מודה לזה, ובפמ"ג צ"א ס"ק י"ב כתב, ומ"מ צ"ע דנראה גבינה שאין מקובץ דמי למלח צמ"ח דל"ד דק ונעשה פחיתין ה"ה מים נחבשל שקורין טאלפין דינא הכי, וז"ע. ויל"ע בנידון זה. ועי' צמ"צ סי' תק"ד סק"ה ובשעה"ל סק"ה.

והנה צו"ע סי' ש"צ ס"ו איחא, טיט שעל בגדו משפשו מצפנים וכו' ויש אומרים דה"מ לא אכל יבש אסור דהוי טוחן, ובהגהות הגרע"א מקשה דכיון דמתחלה היה מפורר וע"י יבשות נדבק ונעשה מחובר יחד דאין טא"ט כדלק' סי' שכ"א ס"ח צה"ה, ובסי' תק"ד ס"ג כתב הרמ"א דה"ה דמותר לדוך המזות בלא שינוי משום דאין טחינה באוכלין שהיו טחונין תחלה, ובהגהות הגרע"א כתב לא ידעתי למאי דייק בזה, ולא נקיט סתם דאין טא"ט, ובצ"ש נקיט צאמת סתם, ועי' לעיל סי' ש"צ ס"ו, וכוננו דאם נדייק דברי הרמ"א דהאי כלל נאמר רק באוכלין ויחא דנטיט שעל בגדו איכא איסור טוחן כיון דאין זה אוכל, ובצמח"ט דל"ע עוד, דהא מבואר בירושלמי דבשחיקת חרס איכא איסור טוחן [וכדציארטו לעיל], וא"כ טיט שיבש לכאורה דומה לכלי חרס, וז"ע.

(ז) והנה יל"ע דבר שנתן כשיעור שמיקרי טחינה, אי יש בהוספת הדקות איסור טחינה, או דהוי כאין ביטול אח"כ, דמאחר שהצבצר מצושל אין טסוף צו צישול, ה"ג אחר שהצבצר מיקרי טוחן מה שמוסיף לטוחן לא מיקרי טוחן, ובאג"ט טוחן ס"ק ט"ו כתב, דהחותר חתיכות קטנות ואח"כ כתשן חייב, כיון דחתיכה הוי רק חולדה וכתיסה הוי אב, כמבואר צמ"מ פ"ח הע"ו, ולכן כשטוחן ומשנה הטחינה מתולדה לאב חייב, אבל כשאינו משנה סוג הטחינה, אלא שמהדק הטחינה יותר, פטור, ומדמה זאת לפלוגתא הראשונים בצישול, אי שייך ביטול מנן דרוסאי ואילך, עיי"ש. ומציא האג"ט הא דמבואר גבי הקטורת של יוה"כ שמחזירין למכתשת בערב יוה"כ כדי שמהא דקה מן הדקה, ומבואר בזה דצ"כ אסור לעשות טחינה זו, ואין לומר דזה אסור רק משום שבות, דהא אין שבות במקדש, אלא משמע דזה דאורייתא, ודומה זאת דכיון דליוכ"ס צריך דקה מן הדקה וצלא"ה זה פסול, נמא' דהשיעור של דקה בלמוד אינו ראוי ליוכ"ס, והטחינה של דקה מן הדקה מכשירו, ולכן איכא בזה חיוב טוחן, וז"ע.

ובאמת דלפי איך שכתב החזו"א צביאור הדין דאין טאח"ט, דחיבור אדם לא הוי חיבור, ודאי דאין זה שייך לנידון זה, דהכא הרי טוחן מה שלא נעמן מקודם, וכן נראה דאין זה דומה לנידון של ביטול אחר מאכצ"ד. דהתם דנים באיכות הדבר אי חשיב מצושל, ולכן איכא צד לומר דכיון דמאכל כן דרוסאי נחשב למצושל,

ואפי' לרצא אצל צאכלין דבלא"ה ל"ש טמינה כ"כ לכו"ע אין טמינה. והגרע"א לומד מזה דכן אין זורה שלא בגידו"ק עיי"ש. וכן צהגרא"א כאן כתב דמותר כיון דאין טמינה אלא בגידו"ק כמ"ש בעימור שם ע"ג ז' וה"ה לכל מלכא הקרקע כמ"ש ע"ה א', וא"כ יוצא דהשו"ע דנוקט כפסק התה"ד סובר דבהמה לא חשיבא גידו"ק, וא"כ ז"ע דיוצא א"כ דחליצה צהמה שאסורה ע"כ לאו מטעם מפרק הוא כיון דאין דישה שלא בגידו"ק, וכן יל"ע דהריב"ש בתשובה קפ"ד אסור מדאורייתא לגרור הגבינה במורג חרוץ, וא"כ מפורש דיש איסור טוחן בחלב של צהמה, וא"כ ה"ה צהמה עגמה, ואף דשם בריב"ש איכא טעמא לאסור נמי משום עובדין דחול, אצל בתחלה מפורש בדבריו דאיכא נמי טוחן, וא"כ יוצא דדינא דהריב"ש אינו חולא עס התה"ד, ובשו"ע הרי צ"ט פסק דינא דהתה"ד ובס"י דינא דהריב"ש, וז"ע.

(א) אף בחזו"א סוף סי' נ"ז ביאר בכונת התה"ד בדרך אחר, דלכאורה ז"ע מה השייכות בין הנידון אי יש טמינה צאכלין לנידון אי יש טמינה שלא בגידו"ק, והא משמע צה"ד דזה מיקרי מיטע פלוגתא, ובע"כ דכוננו דאף להשיטות דיש טמינה צאכלין זה רק משום דבמינו איכא טמינה, לכן אף בראוי לאכילה גם יש טמינה, אצל בדבר שאינו גידו"ק כיון דאין במינו טמינה, בזה לכו"ע צאכלין ליכא טמינה, דדבר שהוא ראוי לאכילה אין שייך בו טוחן, והו דקאמר התה"ד דבשר שאין גידולו מן הארץ [אף דנימא דלגבי דישה ועימור זה חשיב גידו"ק] לא מיקרי דבמינו איכא טמינה, ולכן בזה רק אם אינו ראוי לאכילה איכא בזה חיוב טמינה, אצל בראוי לאכילה ליכא חיוב.

ובאמת דהרמ"א כתב דאסור לחתוך דק דק בשר חי לפני העופות הואיל ואינן יכולים לאכלו בלא חיתוך קמשי ליה אוכל, [ועי' לק' [כנ"ל] סי' שכ"ד ס"ו] עכ"ד, ומצא הרמ"א דשם מצא דדבר שהוא קשה ביותר מותר לחתכו, והיינו דאשווי אוכלא מותר, וצ"ל לק' סי' שכ"ד סק"ד מקשה, דא"כ הו סתירא, דאין כאן פסק הרמ"א כהתה"ד, הא פסקין להלן דאשווי אוכלא מותר, וכן צהגרא"א כאן נשאר צ"ע על הרמ"א, ופשוט דזה רק לפי איך שנוקט הגר"א עצמו דההיתר של בשר מצושל זה משום דאין טמינה אלא בגידו"ק, ולכן ע"כ מה דבשר חי אסור מטעם אשווי אוכלא ולכן הו סתירא, אך להנ"ל בבשר חי שאינו ראוי לאכילה האיסור הוא צאמת מטעם טוחן, וכ"כ הרמ"א בסי' שכ"ד סק"ה, וכן העתיק הביאור"ל כאן את הרמ"א וכן הא"ר שכתב כן, וכתב דלפי"ז לשון הרמ"א שכתב קמשי ליה אוכל אינו מדוקדק כ"כ.

ובב"ב ס"ק ל"ג כתב בשם הפמ"ג דהרמ"א כאן מיירי בחותך ומניח לאח"י, אצל חותך לאלתר מותר כדפס' הרמ"א בסי"ב. ובס"ק ל"ד כתב דיש מקילין דינא דהרמ"א, ובשעה"ל זיין לט"ז והגר"א, וצחזו"א סי' נ"ז עמד בזה, דלכאורה בחותך ומניח לאח"י ליכא להחיר, דאף אי נימא דכונת התה"ד דלרץ בטמינה גידו"ק ובהמה לא חשיבא גידו"ק, אצל הרי אין זה ברור להחיר מטעם זה בלמוד, וא"כ איך יש להחיר בבשר חי למעשה לחתוך, הרי בזה לא שייך טעמא דאין טמינה צאכלין, והט"ז דמקשה על הרמ"א היינו רק על הטעם שכתב הרמ"א, אצל למעשה כיון דאין זה אוכלין לרץ שיהיה איסור טמינה עכ"פ מספק, עיי"ש. אך דאפשר דלהמציא בגר"א צאמת כל הטעם הוא משום דלרץ גידו"ק ובשר לא חשיב גידו"ק, וא"כ בע"כ דבשר חי דאסור זה רק מטעם איסור אשווי אוכלא, וכיון דהשו"ע פסק בסי' שכ"ד דאשווי אוכלא מותר, ע"כ לרץ להחיר ודלא כהרמ"א, וז"ע.

(א) ס"י אסור לגרור הגבינה בשנת במורג חרוץ בעל פיפיות שקורין ראליו. דין זה מקורו משו"ת הריב"ש סי' קפ"ד, וז"ל השואל שם בקיור, אם צבור אפי' בשני מיני אוכלין

אוכל מתוך פסולת אסרינן אפי' בשניא דקנון ותמחוי. כ"ש בגרידה זו דהיא דומיא דטמינה ממש בזה הכלי וראוי לאסרו וכו', ואע"ג דכתב הרשב"א ז"ל דוקא לכו ציוס אצל לאלתר שרי, אפשר דדוקא כשמחמך ציד הוא דשרינן לאלתר, אצל בכלי דדומה לטוחן ממש לא, וגם מה שלמדו משם דמותר לפרר פחותי לחם ולתם לתרגולין, אפשר דדוקא ציד אצל לא בכלי, ואף כי נחיר לשם צפרימם סלקא ובפירור לחם לתרגולין אפי' בכלי, התם שאני דאינו כ"כ דומה לטמינה כמו גרידת הגבינה בכלי המורג חרוץ, דהא ודאי דמי לשחיכת תכלין במדוכה דהוא אסור ולא החירו אלא בקמא דסכינא, עכ"ד, ובתשובה של הריב"ש ג"כ הסכים לזה, וז"ל, ואף אם נאמר דהיינו לצורך מחר או לכו ציוס, אצל לאלתר שרי כדעת הרשב"א ז"ל, ונאמר שהחיר אפי' בכלי לאלתר, היינו בכלי כגון סכין שאינו מיוחד לטמינה אצל המורג חרוץ שמיחד לטמינה זו הרי היא כנפה וכברה לצורר ומכתשת לשחיכת תכלין, עכ"ד, ויל"ע בדבריו אמאי בכלי שאינו מיוחד לטמינה מותר, הא כיון דילפי' מצורר, מה התם צקנון ותמחוי ג"כ אסור אף דאינו מיוחד לצריה, כן בטמינה לרץ להיות אסור אף בכלי שאינו מיוחד לטמינה.

ובב"ש ז' סק"י כתב וז"ל, הנה צ"י ובכ"מ פכ"א מה"ש הי"ח הביא תשובה הרשב"א כל לאלתר אף בכלי אין זה דרך טמינה, וה"ה לתרגולין לפרר לחם לאכול מיד [אף אי יש טוחן אחר טוחן] שרי בצורר, ואף צורר בכלי אסור, התם דרכו צק, ולמד משם אף ציד לאח"י חייב חטאת מיד ל"ג ה"ה כאן ל"ג בכלי מיד דאין דרך טוחן צק מיד מצבא, עכ"ד. מצא בדבריו דהא דהרשב"א מתיר טמינה לאלתר אף בכלי [היינו צקנון ותמחוי] זה מצבא, ומה דילפי' מצורר, זה רק על זה דלא גזרי' לאסור לאלתר אטו לאח"י, דכמו צבורר דלאח"י חייב ואלתר מותר ולא גזרי', ה"ג בטוחן דאיכא סבא להחיר לאלתר, לא גזרי' אטו לאח"י, ונמצא לפי"ז דדינא דהרשב"א שמתיר טמינה לאלתר זה מצבא, ומה"ט איכא סבא נמי להחיר בכלי, ורק בכלי המיוחד לכן, זהו דרך טמינה ואסור מדאורייתא, ועי' צביאור"ל ס"י צד"ה מיד, מה שהביא בשם הפמ"ג, וכנראה היינו הפמ"ג הנ"ל, ועיי"ש מש"כ.

ובאמת דנעיקר דינא דצרי"צ אייזין אסור לגרור הגבינה, צמ"צ צס"ק ל"ז כתב דכיון שהכלי מיוחד לכן ה"ז דרך חול, ודמי לשחיכת תכלין במכתשת וה"ה בכלי אחר המיוחד לכן, ונראה בפשוטו דהאיסור הוא משום עובדין דחול, אך בריב"ש עצמו מצא בתחלה דזה אסור מדין טוחן בכלי המיוחד לכן, ורק אח"כ מוסיף דאפשר להחמיר ולאסור לגרוד הגבינה בכלי זה אפי' צו"ע לפי שהוא מיוחד לטמינה, והיינו דאי משום איסור טמינה היה אפשר להחיר צו"ע, אך כיון דאיכא נמי איסור דעובדין דחול משום זה אסור אף צו"ע, ועי' צמ"א ס"ק י"ב, ובא"א דייק מדבריו דאסור משום טוחן, ועי' צמ"ש שהארץ בזה. וכן עי' באג"ט טוחן ס"ק י"ז אות ח', ולעיל אות ט' העירו, דמצא א"כ בריב"ש דאיכא איסור טמינה בבשר, עיי"ש, ועי' צאליה רבה.

(צ) ס"י ב' ז"ל השו"ע המחמך הירק דק דק חייב משום טוחן, הג"ה וה"ה דאסור לחתוך גרגורות וחרוצים לפני זקנים. [צ"י בשם התוספתא], ע"כ, ז"ע מה בא הרמ"א להוסיף, וצמ"א ס"ק י"ד בסופו מדייק מלשון הרמ"א דדוקא לפני זקנים אסור, אצל לפני מי שיכול לאוכלו ליכא איסור טוחן, ולדבריו אי נימא דהרמ"א לא בא לחלוק על השו"ע ז"ל דגם השו"ע כוננו דוקא שמחמך הירק לפני מי שאינו יכול לאכול, אך צביאור"ל מוכיח מהגר"א דלא כהרמ"א, עיי"ש. ואולי י"ל דירקות צסתמן עומדין לחתיכה ולכן צהם חייב על חתיכת דק דק, אצל צגרגורות וחרוצים שאינם עומדים כ"כ לחתיכה, ס"ד דאינו חייב, לזה קמ"ל הרמ"א דגם צהני חייב, וז"ע. ולהלן אות ט"ז יוצא דצרי החזו"א בדברי הרמ"א, ולפי"ז יוצא דצרי הרמ"א.

והנה צעיקר דינא דהשו"ע מצוה דפסק דלא כהמוס' והרא"ש, אלא גם צאוללים שיין חיוז טוחן, וכן דא"ל כדי לנשלו כהר"מ, דכיון דהשו"ע לא התנה כן משמע דלא כ"ל כן, ובאמת דיל"ע צשיטת חוס' והרא"ש, הא הרמ"א מביא תוספתא דאסור לחתוך גרוגרות ומרובין לפני זקנים, ומצוה א"כ דאף בשאר אוללים איכא אסור טוחן, ואולי נאמר דמדרבנן מודו דאסור, אך צב"י מצוה דלמוס' והרא"ש בשאר אוללים מותר לכתחילה, עיי"ש בדבריו גבי אינשאלד"ה, וכן מסתפק שם בדברי הר"מ שכתב כדי לנשלו אם בלא"ה איכא דרבנן עיי"ש, והא בתוספתא מצוה דלחתוך גרוגרות ומרובים לפני זקנים אף דאין זה כדי לנשלו ג"כ אסור.

(ג) וכן יל"ע דבריו של פירקין ה"ב [הוצא בשו"מ הרשב"א ח"ד סי' ע"ה] איחא הדין דשחיק תומא דמפרין צרישה משום דש, כדמבאר בקליפתה משום טורח, כי שחיק נמדוכתיה משום טוחן, כד יתיב משקין משום לש, גמר מלאכתו משום מכב"ס, ומפורש א"כ דגם בשום איכא חיוז טוחן, וכבר הרשב"א בשו"מ הנ"ל הביא ראיה זו לדמות דעת הסוברים דרק צסקלקא איכא חיוז טוחן, ובחזו"א צב"י נ"ו בד"ה אמנם, מוסיף על ראיה זו, דהרי שום חי עדיף כדאמר ברכות ל"ח ב', וראיה זו מכרעת דיש טוחן אף בירק הנאכל חי, ומשמע דאכלו חי דהא סיים הירו' כד יתיב משקין משום לש, ולנשלו אינו נוח משקין, וע"כ דמודה הר"מ דאסורא איכא ויפרש הירו' חיוז דרבנן, ולדעת חוס' אפשר דמודים צכמישה, וכן הרא"ש מודה צכמישה, ואין לנו שום סניף צכמישה מדברי החוס' והרא"ש כיון דמפורש בירו' לאסור, ואין סברא לחלק בין כותש צמדוכה לחתוך דק דק אלא לענין סמוך לסעודה אבל לא צעיקר טחינה צאוללין, עכ"ל. ובאג"ט טוחן ס"ק י"ז אות י"א כתב, דשום אף דנאכל חי, אבל צסקלקא חבלין עדיף שחוק, והכתישה מועלת ליה להיות ראוי לחבלין, ולכן חייב בזה משום טוחן, עיי"ש. ומדברי החזו"א נראה שדן לחלק בין חיתוך דק דק לכתישה, וכמו דבהמשך הס' דן החזו"א בזה לגבי היסוד של לאלתר דזה רק צחיתוך ולא צריסוק, דריסוק הו"א טחינה חסודה יותר שמשנה את הדבר לפניו חדשות, כן לגבי הא דאין טחינה צאוללים י"ל דשאני ריסוק צחיתוך, אך בזה י"ל דאין נ"מ בזה, דצסקלקא לגבי דינא דלאלתר דהייתר הוא משום דמשיב דרך אכילה, בזה איכא סברא דרק חיתוך מותר, וכמו שנימק הרשב"א צחיתוך [והוצא צב"י] דלא אסור על אדם לאכול מאכלו חסידות גדולות או קטנות, אבל צריסוק דזה טחינה גמורה שמשנה את החפץ לפניו חדשות זה אסור אף לאלתר, משא"כ לגבי הדין של אין טחינה צאוללים, בזה אין נ"מ בין חיתוך לריסוק.

(ד) אך עדיין צ"ע מדברי החוספתא שהביא הרמ"א דמפורש דאסור לחתוך גרוגרות ומרובים לפני זקנים, ומפורש א"כ דלא רק צסקלקא איכא חיוז טוחן, ואי נימא דצחיתוך מייירי צריסוק [וכדיצוהר להלן צב"ד] יש לדון לפי הג"ל, אבל אם מייירי צחיתוך צ"ע, ובחזו"א סי' נ"ז בד"ה והנה הבי"י כתב בזה"ל, ואין לנו ליטב אלא דלפני זקנים שאינם יכולים לאכול קדם ריסוק שאני וכמ"כ צה"ד וכמ"כ הרמ"א, ואע"ג דצה"ד כתב דיחיד שאינו יכול ללעוס הולבין אחר הרוב, אפשר דזה שווה בכל זקנים שאני, והעיקר דלא כתב כן אלא בצבר שאין צמינו טחינה, ועוד י"ל דחוספ' צדיקה ולא צחיתוך וכמו שהוכיח הרמ"א, וזה שם טחינה עליה טפי וכמ"כ לעיל, ע"כ, וכונת ח"י הראשון, דמ"כ צה"ד דאולי צחר רוצא דעלמא, זה רק צדבר שאין צמינו טחינה, אבל צדבר שגידולו מן הארץ ויש צמינו טחינה, ורק דאין טחינה צאוללים, בזה אולי צחר המציאות דמי שאינו יכול לאכול וצריך לעומן הרי זה כסילקא ויש בזה טחינה, וצחי' שני כתב דהחוספ' מייירי צריסוק, וצריסוק יש טחינה צאוללים, ולהאמור לעיל החזו"א לעיל מסתפק בזה אי צריסוק יש טחינה צאוללים.

ט"ו) והנה הרמ"א צב"ק י"ד כתב בזה"ל, מ"ש כאן בשם החוספ' זה אינו דהא קחני צחיתוך מותר אין מרסקים גרוגרות

וכו', אבל מרסק הוא ציד של סכין, ואי אמרי' דמרסק היינו חתוך קשה היאך אפשר לחתוך ציד של סכין, ולכן נ"ל דמרסק היינו כותש צקורה וכו', ומ"מ נ"ל שהדין אמת דאסור לחתוך גרוגרות כיון שהוא גידו"ק וכמ"ש ס"ט, ומשמע דלפני מי שיכול ללעוס כך שרי, עכ"ל, וצנהג"א כתב דריסוק היינו ג"כ חיתוך וכמ"כ רש"י לק' קנ"ה א', אך יל"ע מאי מקשיא ליה להמ"א, ומה כוננו צמה שכתב דנ"ל שהדין אמת וכו', הא כן מפורש צב"י זה צשו"ע שכתב המחלק הירק דק דק חייב משום טוחן, ומצוה בזה דגם צחיתוך ירקות חייב, ומה ראה צב"ט יותר מכאן, ואמאי כתב זאת בלשון נ"ל.

ויש לצאר צפשוטו, דהנה צשו"ע כתב שהמחתך הירק דק דק חייב משום טוחן, ויש לדון צדבריו, דאולי רק צהני ירקות שהדרך הוא לנשלו והיינו שאין אוללים אחס כשהם חיים, רק צהו איכא אסור טוחן, וע"ז נא הרמ"א להוסיף דה"ה דאסור לחתוך גרוגרות ומרובים לפני זקנים, והיינו דגם צדברים שראויים לאוכלם חיים ג"כ איכא צהו אסור טחינה, וכן מצוה בתוספתא, וע"ז קשה למ"א הא צחוספ' מייירי צריסוק, ואולי רק זה אסור, אבל חיתוך אפשר דליכא צדבר שראוי לאוכלו חי, ולזה מסיים דמ"מ נ"ל שהדין אמת דאסור לחתוך גרוגרות כיון שהוא גידו"ק וכמ"ש ס"ט, והיינו דשם מצוה דמותר לחתוך צבר מצושל או צלי דק דק צסכין, וזה מותר רק בגלל שצבר אינו גידו"ק, ומשמע דצבר שהוא גידו"ק אף שראוי לאכילה כצבר מצושל אסור לחתוך, ומצוה א"כ שהדין אמת שגם צאוללים איכא אסור טוחן, ומסיים הרמ"א דמשמע דלפני מי שיכול ללעוס כך שרי, והיינו דהא דיש טחינה צאוללים זה רק לפני זקנים שאינם יכולים ללעוס כך, ואף דהמ"א לעיל צסק"י כתב צסם צהה"ד דאולי צחר רוצא דעלמא, זה רק צצבר שאינו גידו"ק, אבל צדבר שהוא גידו"ק אולי בזה בכל אחד לפי מה שהוא, וא"כ לצדבריו הא דמצוה צס"ט צצבר מצושל מותר לחתוך, ומשמע דירק אף שנאכל חי אסור, מייירי לפני מי שאינו יכול לאכול כך, וצביאיה"ל בד"ה לפני זקנים, כתב דמדברי הגר"א מוכח דלא כהמ"א, דהגר"א על צדרי הרמ"א להלן שמיא צדרי הרשב"א דטוחן לאלתר מותר, כתב מקור לזה, ממ"ש לק' קנ"ה א' אין מרסקין לא את השחת ולא את המרובין לפני צהמה וכו', ושם צגמ' משום דמטרח צאוללא הלא"ה מותר, וע"כ משום דזה לאלתר, וכתב הביאיה"ל דע"כ דהתם מייירי דראוי בלא טחינה, דאל"ה הא זה אשווי אוכלא ומותר, וא"כ מצוה צהגר"א דאף צבר שראוי לאכילה בלא טחינה, אם זה לאח"י חייב, ודלא כהמ"א.

ובעצם מה דהמ"א כתב דדוקא לפני זקנים ולא לפני מי שיכול ללעוס כך דזה שרי, יש לדון דאולי זה רק צגרוגרות ומרובים שזה נאכל כמות שהוא וא"ל לזה חיקון של חיתוך, בזה רק לפני זקנים אסור, אבל לפני מי שיכול ללעוס אין החיתוך מתקן כלום, אבל צמחתך ירק שצריך חיקון של חיתוך, בזה אף לפני מי שיכול לאכול בלא חיתוך, חייב, כיון דהחיתוך מועיל לצדבר צעצמו, וצ"ע.

ט"ו) ובחזו"א סי' נ"ז מיסב צדרי הרמ"א לכונה אחרת, וטו"ד הם, דהוקשה למ"א, דצברייתא דחני אין מרסקין צדיה גרוגרות ומרובין לפני זקנים, לשון לפני משמע לאלתר ומפורש א"כ דאסור טוחן אף לאלתר, והרי הרמ"א צהמשך מביא צדרי הרשב"א שטוחן מותר לאלתר, וצב"כ דאיכא חילוק בין חיתוך לריסוק דהחוספתא מייירי צריסוק זה אסור אף לאלתר, ולכן צ"ע על הרמ"א שהעתיק צדרי החוספ' על חיתוך דהרי זה לפני זקנים שזה לאלתר מותר, וכתב ע"ז הרמ"א ומ"מ נ"ל שהדין אמת דאסור לחתוך גרוגרות כיון שהוא ג"ק וכמ"ש ס"ט, וכוננו כמו שמשך, דהחוספ' מייירי דוקא לפני זקנים, והיינו דמה דמכ"י אהרשב"א דמותר לאלתר זה רק צדבר הראוי לאכילה, אבל לפני זקנים שאינם יכולים לאכול בלא פירור שם טוחן עליהם אפי' לאכול לאלתר וכמ"ש צהה"ד, והיינו דכתב הרמ"א ומ"מ נ"ל דהדין אמת וכו', ר"ל דגם חיתוך אסור אפי' לאכול לאלתר, ומשום דהוא ג"ק, ורמזו על צדרי צהה"ד צב"ט, ועל זה סיים ומשמע דלפני מי שיכול ללעוס מותר, ולפני מי, היינו שהוא לפניו ומיטב לאכול, ומסיים החזו"א נמצינו למידין דשחיקת צגנות